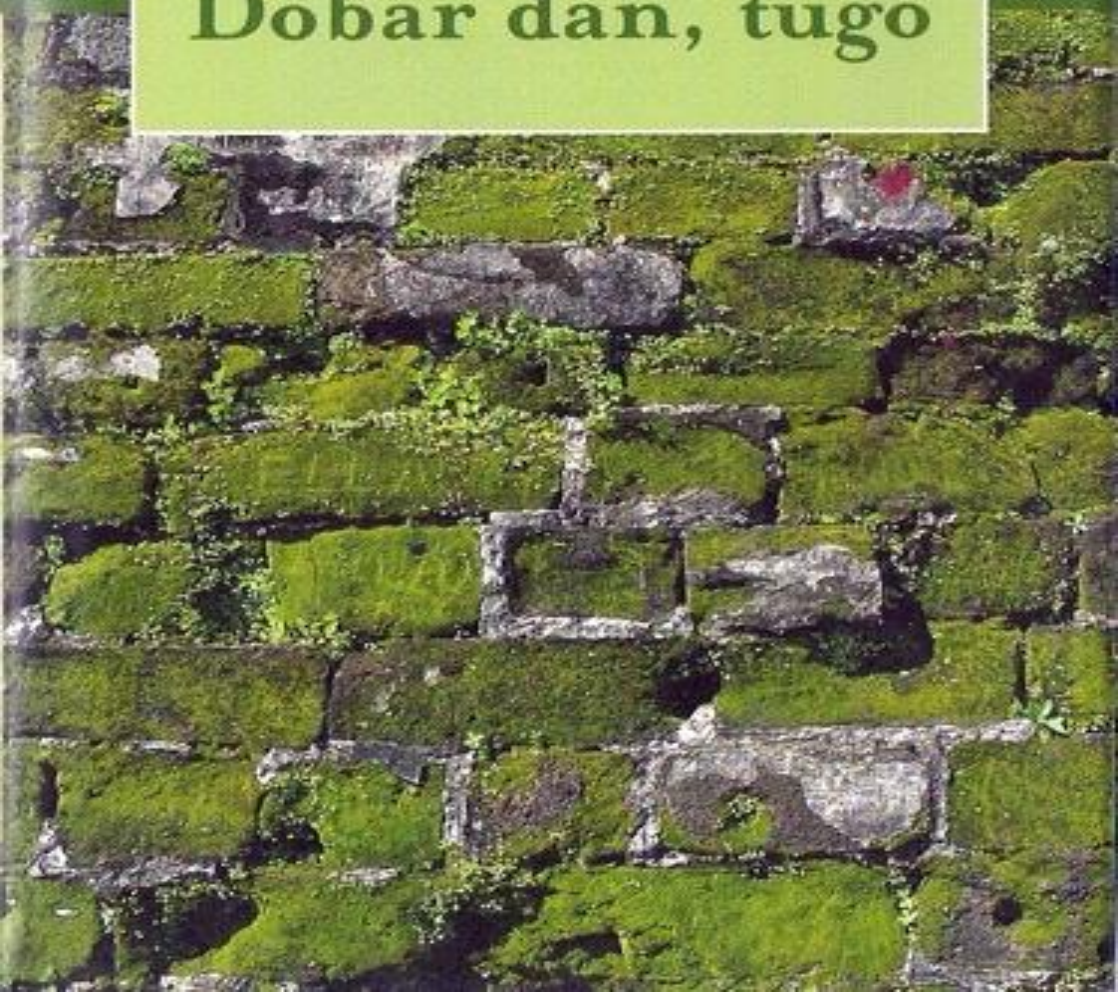


Večernjakova *biblioteka*

Françoise Sagan

Dobar dan, tugo



Večernjakova biblioteka

kolo III. Ljubavni romani

Knjiga 7.

Françoise Sagan Dobar dan, tugo

Naslov izvornika: *Bonjour tristesse*

Preveo s francuskog Ivo Klarić

copyright Editions © Julliard, Paris 1951

copyright © 2004 Verlag INGENIUM GmbH & CO KG, Graz,
Austrija, za ovo izdanje

Produkcija: Verlag INGENIUM GmbH & CO KG, Graz, Austrija

Nakladnik: Večernji list, d.d.

Françoise Sagan

Dobar dan, tugo

Večernji list

*Zbogom, tugo
Dobar dan, tugo
Upisana si u brazdama stropa
Upisana u voljenim očima
Ne nalikuješ posve na bijedu
I najjadnije usne odaju te
Osmijehom
Dobar dan, tugo
Ljubavi ljupkih tijela
Ljubavi snago
Koje ljupkost izbija
Kao čudovište bez tijela
Obezličena glavo
Tugo lijepoga lica*

P. Eluard
(La vie immediate)

Prvi dio

1.

Kolebam se da ovaj nepoznati osjećaj čija me čama i slatkoća salijeću, nazovem ozbiljnim imenom tuge. To je tako potpun, tako sebičan osjećaj da ga se gotovo stidim, dok mi je tuga uvijek izgledala vrijednom štovanja. Ne, nju nisam poznavala, ali dosadu, žaljenje, grižnju savjesti, iako rjeđe, da. Danas me obavija nešto mekano i razdražujuće kao svila, i odvaja od drugih.

Tog ljeta imala sam sedamnaest godina i bila savršeno sretna. "Drugi" su bili moj otac i Elsa, njegova ljubavnica. Odmah ću objasniti taj položaj koji može izgledati neiskren. Moj otac je imao četrdeset godina i već je petnaest godina bio udovac; mlad čovjek, pun života, mogućnosti i, kad sam dvije godine ranije izašla iz internata, potpuno sam shvaćala da mora živjeti s nekom ženom. Nešto sporije mi je išlo u glavu da svakih šest mjeseci mora promijeniti drugu. Ali do toga su me brzo doveli njegova privlačnost, taj novi i laki život, a i moje prirodne sklonosti. Bio je lepršav čovjek, spretan u poslovima, stalno znatiželjan i brzo zasićen, čovjek koji se sviđao ženama. Nimalo mi nije bilo teško voljeti ga, nježno, jer, bio je dobar, plemenit, veseo i pun ljubavi prema meni. Boljeg ni zabavnijeg prijatelja ne mogu zamisliti. Početkom toga ljeta bio je čak toliko ljubazan da me je pitao neće li mi društvo njegove tadašnje ljubavnice Else smetati za vrijeme praznika. Mogla sam ga jedino ohrabriti, jer, poznavala sam njegovu potrebu za ženama, a,

osim toga, znala sam da nas Elsa neće zamarati. Bila je visoka, riđokosa, polulaka polumondena djevojka, statirala je u filmovima i pokazivala se po barovima na Champs-Elysees. Ugodna, prilično jednostavna i bez posebnih zahtjeva. Uostalom, otac i ja bili smo i suviše sretni što odlazimo, a da bismo bilo čemu našli zamjerku. On je na Sredozemnom moru iznajmio veliku, bijelu, usamljenu, prekrasnu vilu o kojoj smo sanjali već od prvih lipanjskih vrućina. Sagrađena na uzvisini, iznad samog mora, borova šuma dijelila ju je od ceste; kojom stazom silazilo se do malog pozlaćenog zaljeva okruženog zažarenim hridinama između kojih se talasalo more.

Prvi dani bili su upravo zanosni. Sate i sate provodili smo na plaži i, žegom pritisnuti, polako dobivali zdravu bakarnu boju; samo se Elsa crvenila i ljuštila uz vrlo neugodne bolove. Otac je nogama izvodio neke složene pokrete čime je htio zaustaviti već započeto stvaranje trbuha, što nikako nije išlo s njegovim don-huanskim sklonostima. Od same zore bila sam u vodi u kojoj sam se plakala, iscrpljivala neobuzdanim pokretima da sperem sa sebe svaki trag, svu prašinu Pariza. Ispružila bih se u pijesak, uzimala ga u šaku i puštala ga da mi u blagom žučkastom mlazu klizi kroz prste; mislila sam kako bježi kao vrijeme, kako je to prirodna pomisao, i kako je ugodno imati tako prirodne misli. Bilo je ljeto.

Šestoga dana, prvi put sam ugledala Cyrila. Jedrio je duž obale u maloj brodici i prevrnuo se točno pred našom uvalom. Pomogla sam mu da ispravi jedrilicu i tako, usred smijeha, doznala da se zove Cyril, da studira pravo i da u susjednoj vili ljetuje s majkom. Imao je lice južnjaka, vrlo

tamno, vrlo otvoreno, ali prilično smireno, zaštitničko, što mi se svidjelo. Inače, izbjegavala sam studente, te osorne mladiće, zauzete samim sobom, posebno svojom mladosti, u kojoj su nalazili temu za drame i izgovor za dosađivanje. Nisam voljela mladiće. Mnogo miliji su mi bili očevi prijatelji, četrdesetogodišnjaci, ljudi koji su sa mnom razgovarali uljudno i nježno, koji su me obasipali očinskom i ljubavničkom nježnošću. Ali Cyril mi se svidio. Bio je visok i ponekad lijep, ljepotom koja ulijeva povjerenje. Iako nisam dijelila očevu odvratnost prema ružnoći, zbog čega smo često posjećivali glupe ljude, prema ljudima lišenim svake tjelesne privlačnosti osjećala sam nekakvu nelagodu, zazirala sam od njih; njihova pomirenost s time da se ne sviđaju činila mi se nepristojnom slabošću. Jer, što tražimo, ako ne to da se svidimo? Ni danas još ne znam ne skriva li ta želja za osvajanjem preobilje životne snage, želju za moći ili potajnu, nepriznatu potrebu da sam sebe ohrabruješ i braniš.

Odlazeći, Cyril mi je predložio da će me naučiti jedriti. Na večeru sam se vratila sva obuzeta tom mišlju pa u razgovoru nisam ni sudjelovala, ili vrlo malo; gotovo da i nisam primijetila očevu uznemirenost. Poslije večere, kao i svake večeri, odmarali smo se u naslonjačima na terasi. Nebo je bilo osuto zvijezdama. Promatrala sam ih i nejasno se nadala da će sad početi padati i brazdati nebom svojim padom. Ali bio je tek početak srpnja i one se nisu micale. Okolo terase cvrčali su cvrčci. Bilo ih je bezbroj i sigurno su bili opijeni vrućinom i mjesečinom kad su cijele noći mogli puštati svoje čudne krikove. Objasnili su mi da oni to izvode trljanjem krilce o krilce, ali ja sam bila sklonija vjerovanju da

taj pjev izvire iz grla, i da je nagonski kao i mačji u doba parenja. Bilo nam je ugodno; samo su me zrnca pijeska između bluze i kože branila od lakih napadaja sna. A onda se moj otac nakašlja i ispravi u svojoj ležaljci.

– Moram vam najaviti dolazak jednog gosta – reče.

Beznadno sklopih oči. Predugo smo uživali u miru, to nije moglo potrajati.

– Brzo nam recite – klikne Elsa, uvijek željna mondenih novosti.

– Anne Larsen – izusti otac i okrene se prema meni.

Pogledah ga i suviše zatečena a da bih nešto mogla odgovoriti.

– Rekao sam joj da dođe, ako je previše zamore njezine kolekcije i... eto, ona stiže.

Nikad mi to ne bi palo na pamet. Anne Larsen je bila stara prijateljica moje jadne majke i vrlo malo veze je imala s mojim ocem. Pa ipak, kad sam dvije godine ranije izašla iz internata, otac me je, ne znajući što bi sa mnom, poslao k njoj. U tjedan dana ukusno me obukla i naučila kako treba živjeti. Odmah sam joj se strastveno počela diviti, ali ona je to obožavanje vješto prebacivala na jednog mladića iz svojeg društva. Dugovala sam joj dakle svoje prve elegantne korake i svoje prve ljubavi i za to sam joj bila zahvalna. U svojoj četrdeset i drugoj godini bila je vrlo zavodljiva, vrlo privlačna žena, lijepog ponosnog i umornog, ravnodušnog lica. I jedino sam joj tu ravnodušnost mogla zamjeriti. Bila je ljubazna i daleka. Sve u njoj odavalo je čvrstu volju, duševni mir koji je plašio. Iako rastavljena i slobodna, nitko nije mogao reći da ima ljubavnika. Uostalom, nismo se kretali u

istom društvu: ona je posjećivala fine, inteligentne, diskretne ljude, a mi bučne, željne zabave, od kojih je moj otac tražio samo to da budu lijepi ili zanimljivi. Vjerujem da nas je, mog oca i mene, prezirala pomalo zbog tih zabava i površnosti, kao što je prezirala svako pretjerivanje. Vezivale su nas jedino poslovne večere – ona se bavila modom, a moj otac reklamom – , uspomena na moju majku i moja upornost, jer, iako mi je ona ulijevala strah, ja sam je jako obožavala. Na kraju krajeva, taj dolazak predstavljao je nepriliku kada čovjek pomisli na Elsinu prisutnost i Annine ideje o odgoju.

Elsa postavi pravo mnoštvo pitanja o Anninom društvenom položaju, a onda ode spavati. Ostadoh sama s ocem i premjestih se na stube, do njegovih nogu. On se sagne i obje mi ruke položi na ramena:

– Zašto si tako mršava, lutko moja? Izgledaš kao divlja mačkica. Htio bih imati lijepu, plavokosu, snažnu djevojku sa svijetlim očima i...

– Nije riječ o tome – odgovorih. – Zašto si pozvao Annu? I zašto je ona prihvatila?

– Da vidi tvog starog oca, možda. Nikad se ne zna.

– Nisi ti od ljudi koji zanimaju Annu – rekoh. – Ona je i suviše inteligentna, previše poštuje sebe. I Elsa? Jesi li se sjetio Else? Možeš li zamisliti razgovor između Anne i Else? Ja ne!

– O tome nisam razmišljao – prizna on. – To je uistinu strašno. Cerile, mala moja, da se vratimo u Pariz?

Tiho se nasmijao i gladio me po potiljku. Okrenuh se i pogledah ga. Njegove tamne oči sjajile su se, oko njih

dražesne bore, usta malo napućena. Izgledao je kao faun. Počeh se smijati zajedno s njim, kao i uvijek kad bi sebi navalio neku nepriliku na leđa.

– Stari moj druže – reče na kraju. – Što bih ja bez tebe?

Ton kojim je to izgovorio bio je tako iskren, tako nježan, da sam shvatila da bi mogao biti i nesretan. Do kasno u noć razgovarali smo o ljubavi, o njenim zamršenostima. U očima mog oca one si bile izmišljene. Sustavno je odbijao pojmove kao što su vjernost, ozbiljnost, obaveze. Objašnjavao mi je da su proizvoljni, jalovi. Da je to rekao netko drugi, pogodilo bi me. Ali znala sam da u njegovom slučaju to ne isključuje ni nježnost ni odanost, osjećaje u koje je upadao to lakše zato što ih je želio, zato što je znao da su privremeni. Ovakvo shvaćanje me očaravalo: brze, žestoke i prolazne ljubavi. Nisam bila u godinama kad vjernost privlači. Od ljubavi sam malo što i poznavala: sastanke, poljupce i zamor.

2.

Anne je trebala stići tek za tjedan dana. Zato sam dobro iskoristila te posljednje dane pravog ljetovanja. Vilu smo iznajmili na dva mjeseca, ali znala sam da po Anninom dolasku više neće biti pravog opuštanja. Anne je svim stvarima davala obris, riječima smisao koji smo moj otac i ja rado propuštali. Postavljala je pravila dobrog ukusa i obazrivosti i niste se mogli svladati da ih ne osjetite u njenim naglim povlačenjima, uvrijeđenoj šutnji, njenim izrazima. To je istodobno razdraživalo, zamaralo i ponižavalo, jer, na kraju krajeva, osjećala sam da je u pravu.

Na dan njenog dolaska odlučili smo da je otac i Elsa dočekaju na željezničkoj stanici u Frejusu. Ja sam odlučno odbila da sudjelujem u tom dočeku. U posljednjem pokušaju da spasi što se spasiti može, otac pobere sve perunike iz vrta da joj ih preda čim izađe iz vlaka. Savjetovala sam mu jedino da ne pusti Elsu da nosi cvijeće. U tri sata, poslije njihova odlaska, sišla sam na plažu. Vrućina je bila nenasna. Ispružila sam se na pijesak i gotovo zaspala, kad me razbudi Cyrilov glas. Otvorih oči: nebo je bilo bijelo, pomućeno vrućinom. Ništa ne odgovorih Cyrilu; nisam osjećala želju da razgovaram ni s njim ni s bilo kim. Svom snagom ljeta bila sam prikovana uz pijesak, otežalih ruku, osušenih usana.

– Jeste li mrtvi? – zapita. – Izdaleka ste izgledali kao napuštena olupina...

Nasmiješih se. On se spusti kraj mene, a meni srce počne udarati teško, muklo, jer mi je, sjedajući, rukom nehotice dotakao rame. Deset puta smo se, u posljednjih sedam dana, zbog mojih sjajnih pomorskih manevara, prevrnuli s jedrilice i našli zagrljeni u vodi a da nisam osjetila ni najmanju zbunjenost. Danas je eto, dostajala ta vrućina, polusan, taj nespretni pokret, pa da se u meni nešto blago počne kidati. Okrenuh glavu prema njemu. Promatrao me je. Počela sam ga upoznavati: bio je staložen, čedan više nego što je možda uobičajeno u njegovim godinama. Zato ga je i pogađao naš položaj – ta neobična obitelj utroje. Bio je predobar ili suviše bojažljiv da mi to kaže, ali ja sam to osjećala u njegovim dvosmislenim, ljutitim pogledima koje je upućivao mom ocu. Volio bi bio da je to i mene mučilo. Ali mene to nije diralo i jedino što me je u tom trenutku mučilo bili su njegov pogled i ludo udaranje mog srca. Sagne se prema meni. Sjetila sam se posljednjih dana tog tjedna, mog povjerenja, mog mira u njegovoj blizini i požalila sam što mi se približuju ta velika i pomalo teška usta.

– Cyril – rekoh – bili smo tako sretni...

On me nježno poljubi. Gledala sam nebo; a onda sam vidjela samo crvena blještava svjetla pod svojim sklopljenim kopcima. Prolazili su beskrajni trenuci ispunjeni vrućinom, omaglicom, okusom prvih poljubaca, uzdisajima. Na zvuk sirene razdvojili smo se i trgli kao dva lopova. Bez riječi sam ostavila Cyrila i krenula prema kući. Začudio me taj brzi povratak: Annin vlak još nije mogao stići. Zatekla sam je međutim na terasi kako izlazi iz vlastitog automobila.

– To je dakle Trnoružičina kuća! – reče. – Kako ste pocrnjeli, Cerile! Drago mi je što vas vidim.

– I meni – odvratih. – Dolazite iz Pariza?

– Radije sam došla kolima, ali jako sam umorna.

Povala sam je u njenu sobu. Otvorila prozor u nadi da ću ugledati Cyrilov brod, ali on je već bio nestao. Anne je sjela na krevet. Primijetila sam da oko očiju ima blage sjenke.

– Ova vila je prekrasna – uzdahne ona. – A gdje je kućedomaćin?

– Otišao je s Elsom na stanicu da vas dočeka.

Položila sam njen kovčeg na stolicu, a onda sam se okrenula, pogledala je i zaprepastila se. Odjednom je problijedila, usne su joj drhtale.

– Elsa Mackebourg? Elsu Mackebourg je doveo ovamo?

Nisam znala što da joj odgovorim. Zapanjeno sam je promatrala. To lice koje je uvijek bilo tako mirno, koje je vladalo sobom, tako se prepustilo mom čuđenju... Gledala me je kroz slike što su ih u njoj rodile moje riječi: na kraju me opazila i okrenula glavu.

– Morala sam vas obavijestiti – reče – ali tako mi se žurilo da odem, bila sam tako umorna...

– I sad..., – nesvjesno nastavih.

– Što sad? – odvrati ona.

Pogled joj je bio upitan, s visoka. Kao da se ništa nije dogodilo.

– I sad, i sad ste stigli – rekoh glupavo trljajući ruke.

– Jako mi je drago. Što ste ovdje, znate. Čekat ću vas dolje. Ako nešto želite popiti, bar je pun.

Izašla sam mrmljajući nešto bez veze i sišla niz stube

sasvim pometenih misli. Zašto onakvo lice, onaj zbunjeno glas, ona klonulost? Spustih se u ležaljku i sklopim oči. Pokušavala sam se sjetiti svih čvrstih, odlučnih Anninih lica: ironija, neusiljenost, dostojanstvo. Otkriće tog ranjivog lica istovremeno me ganulo i razdraživalo. Voli li ona mog oca? Je li moguće da ga voli? Ništa na njemu nije odgovaralo njenom ukusu. Bio je slab, površan, mlitav ponekad. A možda je to samo posljedica zamornog puta, moralnog negodovanja. Cijeli sat sam provela u tom nagađanju.

U pet sati stigne otac s Elsom. Gledala sam ga kako izlazi iz automobila. Pokušala sam dokučiti može li ga Anne voljeti. Koračao je prema meni, brzo, glave malo zabačene unazad. Smiješio se. Pomislih kako je vrlo moguće da ga Anne voli, da ga bilo tko voli.

– Anne nema – dovikne mi. – Nadam se da nije ispala kroz vrata.

– Ona je u svojoj sobi – odgovorih. – Stigla je kolima.

– Ozbiljno? Pa to je divno! Preostaje ti samo da joj odneseš cvijeće.

– Kupili ste mi cvijeće? – začuje se Annin glas. – Kako je lijepo.

Stubama se spuštala ocu u susret, opuštena, nasmijana, u haljini koja kao da nije bila spakirana. Pomislih s tugom kako je sišla tek kad je čula kola i kako je to mogla uraditi malo ranije, da porazgovaramo; pa makar i o ispitu koji, uostalom, nisam položila! Ova posljednja misao me utješi.

Otac pohrli, poljubi joj ruku.

– Četvrt sata sam proveo na peronu s ovim buketom

cvijeća u naručju I s glupim osmijehom na usnama. Bogu hvala, ipak ste tu! Poznajete li Elsu Mackenbourg?

Odvratih pogled.

– Negdje smo se morale sresti – odgovori Anne vrlo ljubazno. – Imam prekrasnu sobu, tako ste ljubazni što ste me pozvali, Raymond, doista sam premorena.

Otac je sav sjao. U njegovim očima, sve je bilo u redu. Bez prestanka je govorio, otvarao boce. Ali ja sam u mislima vidjela sad Cyrilovo zaljubljeno lice, čas Annino, ta dva snagom obilježena lica, i pitala se hoće li praznici uistinu biti toliko jednostavni kako je to izjavljivao moj otac.

Prva večera protekla je vrlo veselo. Otac i Anne razgovarali su o svojim rijetkim ali razvikanim znancima. Zabavljala sam se sve do trenutka kad je Anne izjavila da je ortak mog oca ograničen. Taj čovjek je uistinu puno pio, ali bio je vrlo ljubazan i s njim smo moj otac i ja proveli nezaboravne večeri.

Usprotivih se:

– Lombard je vrlo zanimljiv, Anne. Zna biti vrlo zabavan.

– Priznat ćete da to ipak nije dovoljno, pa čak i njegov humor...

– Možda njegova inteligencija i nije na određenoj uobičajenoj razini, ali...

Ona me blago prekine.

– Ono što vi nazivate određenom uobičajenom razinom to je samo zrelost.

Zadivila me jezgrovitost i točnost njene definicije. Neke izreke stvaraju u meni takvu istančanu, intelektualnu

atmosferu koja me zarobljava, čak i onda kad ih nimalo ne razumijem. Ova je u meni izazvala želju za olovkom i papirom. Rekoh to Anni. Otac prasne u smijeh.

– Nisi barem zlopamtilo.

Nisam to ni mogla biti, jer ni Anne nije bila zlonamjerna. Osjećala sam da je i previše ravnodušna, njene prosudbe nisu bile tako strogo određene, nedostajala im je oštrica zlobe. Upravo stoga, njihovo djelovanje bilo je još jače.

Prve večeri Anne kao da nije zamijetila namjernu ili nenamjernu rastresenost Else kad je ova ušla ravno u sobu mog oca. Donijela mi je jednu majicu iz svoje kolekcije i nije dopustila da joj zahvalim. Zahvaljivanje joj je bilo dosadno, a kako se ni ja nisam znala zahvaliti onoliko koliko je to odgovaralo mom oduševljenju, dalje s ni trudila nisam.

– Ta Elsa je vrlo ljupka – reče prije nego što sam izašla.

Gledala me je pravo u oči, bez osmijeha, tražila je u meni nekakvu misao koju je htjela razrušiti. Trebalo je da zaboravim njeno ponašanje nakon dolaska.

– Da, da, vrlo ljupka djevojka... vrlo simpatična.

Zamuckivala sam. Ona se počne smijati i ja ljutita odoh na spavanje. Zaspah misleći na Cyrila koji možda u Cannesu pleše s djevojkama.

Osjećam da zaboravljam, da moram zaboraviti ono glavno; prisutnost mora, njegovu neprestanu pjesmu, sunce. Isto tako se više ne mogu sjetiti ni one četiri lipa u dvorištu provincijskog internata, ni njihova mirisa; i osmijeha mog oca na peronu stanice, tri godine ranije, kad sam izašla iz internata, tog zbunjenog osmijeha jer, nosila

sam pletenice i imala na sebi ružnu, gotovo crnu haljinu. I u kolima, njegove iznenadne pobjedničke radosti, zato što sam imala njegove oči, njegova usta i što ću biti njegova najdraža, najčudesnija igračka. Ništa nisam poznavala; on će mi pokazati Pariz, raskoš, lak život. Mislim da većinu svojih tadašnjih užitaka dugujem novcu: užitak da jurim automobilom, da imam novu haljinu, da kupujem ploče, knjige, cvijeće. Još se ne stidim tih lakih užitaka, uostalom lakim ih zovem samo zato što sam čula da su takvi. Radije bih se pokajala i odrekla svojih tjeskoba i svojih mističnih kriza. Zelja za užitkom, za srećom, predstavlja jedinu suvislu stranu mog karaktera. Možda nisam dovoljno čitala? U internatu se čitaju samo poučna djela. U Parizu nisam imala dovoljno vremena da čitam: poslije predavanja prijatelji su me odvlačili u kino; nisam poznavala imena glumaca, to ih je čudilo. Ili na terase kavana na otvorenom; uživala sam u miješanju s gomilom, u piću, što sam s nekim tko me gleda u oči, tko me hvata za ruku i zatim vodi daleko od te iste godine. Koračali smo ulicama sve do kuće. Tamo bi me privukao pod nekim vratima i ljubio: otkrivala sam užitak poljupca. Ne dajem ime tim uspomenama: Jean, Hubert, Jacques... Imena zajednička svim mladim djevojkama. Navečer sam postajala odrasla, izlazila sam s ocem na šarolike zabave gdje nisam znala što da radim, gdje sam se bavljala, i gdje sam svojim godinama druge bavljala. Kad smo se vraćali otac me je najčešće ostavljao kod kuće i odlazio da otprati neku prijateljicu. Nisam čula kad se vraćao.

Ne bih htjela da netko povjeruje kako se je on na bilo koji način hvastao svojim avanturama. Ograničavao se na to

da ih ne krije preda mnom, točnije, da mi ne kaže ništa neprilično ni lažno kako bi opravdao česte ručkove u kući s nekom prijateljicom ili njeno ostajanje u kući... na svu sreću privremeno! Bilo kako bilo, nije mi dugo ostala nepoznata priroda njegovih odnosa s njegovim "gošćama", a njemu je svakako bilo stalo da sačuva moje povjerenje, to više što je tako izbjegavao mučno naprezanje mašte. To je bio izvrstan proračun. Jedini njegov nedostatak sastojao se u tome što me je neko vrijeme ispunio razočaranim cinizmom o pitanjima ljubavi što je, s obzirom na moje godine i moje iskustvo, moralo izgledati više zabavno nego ozbiljno. Rado sam tada citirala aforizme, među ostalima i ovaj od Oscara Wildea: "Grieh je jedini znak žive boje koja postoji u modernom svijetu". Usvojila sam ga s punim povjerenjem, i to tim lakše, mislim, što ga nikad nisam provela u djelo. Mislila sam da bi se moj život mogao zasnivati na toj izreci, nadahnjivati se njome, izvirati iz nje kako kakva perverzna Epinalova slika: zaboravljala sam prohujala vremena, nedostatak povezanosti i dobre svakidašnje osjećaje. Idealna predodžba koju sam zamišljala bio je život niskosti i podlosti.

3.

Sljedećega jutra probudila me topla sunčeva zraka što je koso padala na moj krevet, obasjala ga i dokrajčila čudne i pomalo nejasne snove što su me mučili. U polusnu, rukom s lica pokušah ukloniti tu upornu vrućinu, ali na kraju odustadoh. U pidžami siđoh na terasu i tamo nađoh Annu koja je listala novine. Zamijetih da je lako, ali savršeno našminkana. Kao da nikada sebi nije mogla priuštiti pravi odmor. Kako mi nije poklanjala pažnju, mirno sam sjela na stube sa šalicom kave i narančom u ruci i prepustila se radosti jutra: zagrizla sam naranču, njen slatki sok kliznuo mi je u usta; zatim gutljaj tople crne kave, pa opet svježina ploda. Jutarnje sunce grijalo mi je kosu i uklanjalo tragove plahti s tijela. Za pet minuta, ići ću na kupanje. Annin glas nagna me da poskočim:

– Cécile, vi ne jedete?

– Ujutro radije nešto popijem,. Jer...

– Morate dobiti tri kilograma da biste dobro izgledali. Obrazi su vam upali, vide vam se rebra. Pojedite malo kruha i džema s maslacem.

Preklinjala sam je da me ne nagoni da to jedem i kad je ona počela dokazivati da je to neophodno pojavio se otac u svom raskošnom kućnom ogrtaču s točkicama.

– Kakav ljupki prizor – reče. – Dvije preplanule djevojčice sjede na suncu i pričaju o džemu i maslacu.

– Nažalost, samo je jedna djevojčica – odgovori mu

Anne smijući se. – Vaših sam godina, jadni moj Raymond.

Otac se sagne i prihvati je za ruku.

– Uvijek jednako zlobna – reče nježno, a Annini kapci zadrhtaše kao da ju je netko iznenada pomilovao.

Iskoristih priliku i kliznuh. Na stubama sretoh Elsu. Bilo je očito da je tek izašla iz kreveta, oči su joj bile nadute, usne blijede na od sunca pocrvenjelom licu. Gotovo da sam je zaustavila i rekla da je Anne dolje, da joj je lice njegovano i čisto i da će pocrniti lijepo, polako, bez posljedica. Gotovo da sam je upozorila. Ali ona bi to sigurno loše shvatila: imala je dvadeset i devet godina, to jest trinaest manje nego Anne i to joj je izgledalo kao nedostižna prednost.

Uzeh svoj kupaći kostim i otrčah u zaljev. Na moje iznenađenje Cyril je već bio tamo. Sjedio je u svojoj brodici. Ozbiljna lica krene mi ususret i uhvati me za ruku.

– Htio bih vam se ispričati za ono jučer – reče.-Moja greška – odgovorih.

Nimalo se nisam osjećala povrijeđenom pa me čudio njegov svečan izraz lica.

– Jako se ljutim na sebe – doda gurajući brod u more.

– Nema razloga – rekoh veselo.

– Ima!

Već sam bila u čamcu. On je još stajao u vodi do koljena, oslonjen objema rukama na rub broda kao sudac za govornicom. Shvatila sam da se neće popeti prije nego sve kaže pa sam ga gledala s najvećom pažnjom. Već sam mu dobro poznavala lice pa sam se snalazila u njemu. Sjetila sam se da ima dvadeset i pet godina, da se možda smatra zavodnikom i to me nagna da se nasmijem.

– Ne smijte se – reče. – Znate, sinoć sam se ljutio na sebe. Ništa vas ne štiti od mene; vaš otac, ta žena, primjer... Bio bih najveći gad, to bi bilo isto, isto tako biste mogli povjerovati da sam...

Čak nije bio ni smiješan. Osjećala sam da je dobar i spreman da me voli; da bih ga voljela voljeti. Ovih ruke oko njegova vrata, priljubih svoj obraz uz njegov. Imao je široka ramena, snažno tijelo koje se stiskalo uz moje.

– Divni ste, Cyril – promrmljah. – Bit ćete mi kao brat.

Ovio je svoje ruke oko mene s malim usklikom ljutnje i blago me otrgnuo od broda. Čvrsto me držao uza se, u zraku, glava mi je počivala na njegovom ramenu. U tom trenutku sam ga voljela. U svjetlu jutra bio je jednako sjajan, mio i nježan kao i ja, štiti me je. Kad su njegove usne potražile moje, drhtala sam od užitka kao i on i naš poljubac je bio bez grižnje savjesti i bez stida, bio je samo duboko traženje isprekidano šapatom. Onda sam se otrgla i zaplivala prema čamcu koji se već bio otisnuo. Zagnjurila sam lice u vodu da ga popravim, osvježim... Voda je bila zelena. Osjećala sam se potpuno sretna i savršeno bezbrižna.

U jedanaest i pol Cyril ode, a na oputini se pojaviše moj otac i njegove žene. Koračao je između njih, podržavao ih je, sad je pružao ruku jednoj sad drugoj, tako prirodno kako je to samo on znao. Anne je na sebi imala kupaći ogrtač: sasvim mirno ga je skinula pred našim ispitivačkim pogledima i opružila se na njemu. Struk vitak, noge savršene, odavala ju je tek jedva vidljivo mlitava koža na nekim mjestima. Osjećala se dugogodišnja njega i briga; i nehotice sam, digavši obrve, povlađivački pogledavala oca.

Na moje veliko iznenađenje on mi ne uzvрати pogled već sklopi oči. Jadna Elsa doista je žalosno izgledala, ulje se sjajilo na njoj. Ni tjedan dana nisam davala ocu do...

Anne se okrene prema meni:

– Cécile, zašto ovdje ustajete tako rano? U Parizu ste sve do podne bili u postelji.

– Morala sam raditi – odvratih. – To mi je presijecalo noge.

Nije se nasmijala: smijala se jedino kad je osjećala potrebu da se nasmije, nikad iz pristojnosti, kao ostali ljudi.

– A vaš ispit?

– Propalo! – veselo odgovorih. – Propustila!

– U listopadu ga svakako morate položiti.

– Zašto? – umiješa se moj otac. – Ja nikad nisam dobio diplomu pa ipak sjajno živim.

– Ali vi ste za početak imali nekakav imetak – podsjeti ga Anne.

– Moja kći uvijek će naći muškarca koji će joj omogućiti da živi – dostojanstveno odgovori otac.

Elsa se počne smijati i ustukne tek pred našim pogledima.

– Ona ovih praznika mora raditi – zaključí Anne sklapajući oči kao da želi završiti razgovor.

Očajnički pogledah oca. On mi odgovori sitnim zbunjenim osmijehom. Zamislih sebe nad Bergsonovim stranicama s onim crnim crtama što mi skaču u oči, a napolju Cyrilov smijeh... Zgrozih se na tu pomisao. Pridoh Anni i tiho je oslovih. Ona otvori oči. Primakoh joj svoje

uznemireno, zaklinjuće lice, uvukavši obraze kako bih još više izgledala kao premorena intelektualka.

– Anne – počeh – pa nećete mi valjda to učiniti, natjerati me da radim po ovoj vrućini... ovi praznici bi me tako mogli osvježiti.

Ona me nekoliko trenutaka uporno promatrala, a onda se tajanstveno nasmiješila i okrenula glavu.

– Morala sam vam “to” učiniti... čak i po ovoj vrućini, kako kažete. Koliko vas poznajem, ljutit ćete se na mene dva dana i položiti ispit.

– Ima stvari na koje se čovjek ne može naviknuti – ozbiljno zaključih.

Ona me, drsko se osmjehujući, pogleda i ja, sva uznemirena, legoh u pijesak. Elsa je na dugo i široko razglabala o zabavama na obali. Ali otac je nije slušao: ležeći na vrhu trokuta koji su stvarala njihova tri tijela, bez prestanka je pogledavao izvrnuti Annin profil i ramena, drsko, pogledom koji sam poznavala. Šaka mu se polako, ravnomjerno i neumorno otvarala i zatvarala u pijesku. Odjurih u more, zaronih, žaleći za praznicima koje smo mogli, a koje nećemo imati. Imali smo sve elemente za dramu: jedan zavodnik, jedna polumondenka i jedna žena od duha. Na morskom dnu zamijetili prekrasnu školjku; ružičasti i plavi kamen; zaronih i izvadih je; tu glatku i izlizanu školjku stiskala sam u ruci sve do ručka.

Odlučila sam da će to biti moja amajlija koju cijelog ljeta neću napuštati. Ne znam zašto je nisam izgubila, kao što sve inače gubim. Danas mi leži u ruci, ružičasta i mlaka, izaziva u meni želju da zaplačem.

4.

Sljedećih dana najviše me iznenadila Annina krajnja ljubaznost prema Elsi. Ni na jednu od mnogobrojnih Elsinih gluposti kojima je ova začinjala razgovor, nikad nije odvratila ni jednom od svojih svojstvenih poznatih kratkih primjedaba kojima bi jadnu Elsu učinila smiješnom. Divila sam se u sebi njenoj strpljivosti, njenoj plemenitosti, i nisam znala kakva je vještina s time usko povezana. Mog oca bi vrlo brzo zamorila ova mala okrutna igra. Ali naprotiv, bio joj je vrlo zahvalan na tome i nije znao kako da joj izrazi svoju zahvalnost. A ta zahvalnost, uostalom, bila je samo izgovor. Svakako, on je s njom razgovarao kao s vrlo cijenjenom ženom, kao s drugom majkom svoje kćeri: on je čak i igrao na tu kartu, jer se stalno ponašao kao da me želi staviti pod Annino okrilje, kao da nju želi učiniti pomalo odgovornom za ono što sam, približiti je tako da bi je još više povezao s nama. Ali pogledi i pokreti koje joj je upućivao bili su namijenjeni ženi koju se ne poznaje, a koju se želi upoznati – u užitku. Ti pogledi koje sam ponekad zapažala kod Cyrila i koji su me istodobno nagonili da ga izbjegavam i da ga izazivam. U tom smislu, na mene se moglo utjecati više nego na Annu; ona je u ponašanju prema mom ocu pokazivala ravnodušnost i mirnu ljubaznost koje su me smirivale. Gotovo da sam povjerovala kako sam se prvog dana prevarila, i nisam vidjela da ta nedvosmislena ljubaznost uzbuđuje mog oca. A posebno njene šutnje... njene tako

prirodne, tako elegantne šutnje. One su, u usporedbi s neprestanim Elsinim čavrljanjem, tvorile pravu suprotnost kao sunce i tama. Jadna Elsa... ona ni u što nije sumnjala, i dalje je bila živahna i bučna, i dalje jednako opečena od sunca.

Jednog dana ipak je čini se shvatila, uhvatila očev pogled; vidjela sam je kako mu je prije ručka nešto šapnula u uho; u prvom trenu on se namrštio, začudio, a onda je smiješeci se pristao. Poslije kave Elsa se digla, došla do vrata, okrenula se prema nama i čeznutljivo, vrlo zaneseno, kako mi se učinilo, kao u američkom filmu, unoseći u svoj glas desetgodišnje francusko iskustvo u zavođenju, rekla:

– Doći ćete, Raymond?

Otac je ustao, gotovo pocrvenio, i krenuo za njom govoreći nešto o dobrobiti popodnevnog odmora. Anne se nije ni pomakla. Cigareta joj je dogorijevala među prstima. Osjećala sam da nešto moram reći.

– Ljudi govore da siesta jako odmara, ali ja mislim da to nije točno...

Odmah sam zašutjela, svjesna dvosmislenosti svojih riječi.

-Molim vas – odvrati Anne hladno.

Ona u tome čak nije ni vidjela dvosmislenost. Odmah je moje riječi shvatila kao neukusnu šalu. Pogledah je. Svjesno se trudila da ostane mirna i opuštena, a to me dirnulo. Možda je u tom trenutku strastveno zavidjela Elsi. Da bih je utješila, padne mi na pamet cinična misao koja me oduševila kao i sve cinične misli što bi mi pale na pamet: one su mi pružale osjećaj sigurnosti, opojnog ortaštva sa

samom sobom. Nisam se mogla svladati a da je glasno ne izrazim:

– Vidite, s takvim opekotinama siesta i ne mora biti naročito ugodna, ni za jedno ni za drugo.

Bolje bi bilo da sam šutjela.

– Odvratan mi je takav način razmišljanja – reče Anne.
– U vašim godinama to je više nego glupo, to je mučno.

Hitro odgovorih:

– Oprostite, rekla sam to šale radi. Sigurna sam da su u biti vrlo zadovoljni.

Kad me je pogledala lice joj je bilo satrveno. Odmah sam je zamolila da mi oprost. Ona je sklopila oči i tiho, strpljivo počela:

– Vaša predodžba o ljubavi malo je pojednostavljena. To nije slijed osjećaja koji ne zavise jedni od drugih...

Sjetih se kako su sve moje ljubavi bile takve. Nagli osjećaj pred nekim licem, pokretom, poljupcem... Razdragani, nepovezani trenuci – to je bilo sve čega sam se sjećala.

– Drugo je to – nastavila je Anne. – Tu je postojana nježnost, blagost, osjećaj nedostajanja... Nešto što vi ne možete razumjeti.

Neodređeno je odmahнула rukom i uzela novine. Draže bi mi bilo da se je rasrdila, da je izašla iz te strpljive ravnodušnosti pred mojim osjećajnim siromaštvom. Mislila sam da je u pravu, da živim kao životinja, po volji drugih, da sam jedna i slaba.

Prezirala sam sebe samu, a to mi je bilo užasno teško, jer nisam bila navikla, da tako kažem, da se prosuđujem ni u

dobru ni u zlu. Popela sam se u svoju sobu i razmišljala. Plahta ispod mene bila je mlaka, još su mi u ušima brujile Annine riječi: "Drugo je to, osjećaj nedostajanja." Je li mi itko ikad nedostajao.

Ne sjećam se više neprilika tih petnaest dana. A već sam rekla da nisam htjela vidjeti ništa određeno, prijeteće. Ali nastavka ljetovanja, naravno, vrlo dobro se sjećam, budući da sam mu posvetila svu svoju pažnju, sve svoje sposobnosti. Ali ta tri tjedna, ta tri, sve u svemu, sretna tjedna... Kojeg je to dana moj otac otvoreno pogledao Annina usta, onog kad joj je glasno predbacio njenu ravnodušnost praveći se kao da se šali? Onog kad je sasvim ozbiljno usporedio njenu tankoćutnost s Elsinom poluglupošću? Moj mir je počivao na glupoj misli da se poznaju već petnaest godina i da su se htjeli voljeti, da bi to bili počeli ranije. "I mislila sam u sebi, ako se to i mora dogoditi, otac će biti zaljubljen tri mjeseca, a Anne će sačuvati nekoliko uzbudljivih uspomena i malo poniženja." Zar ipak nisam znala da Anne nije žena koju se samo tako može napustiti? Ali Cyril je bio tu i to je bilo dovoljno mojim mislima. Često smo navečer zajedno izlazili u noćne rupe Saint-Tropeza, plesali smo uz zvuk klarineta šapćući jedno drugom ljubavne riječi koje bih ja sutradan zaboravila, ali koje su iste večeri bile jako nježne. Danju smo jedrili duž obale. Otac nas je ponekad pratio. Jako je cijenio Cyrila, posebno otkad mi je ovaj dopustio da ga jednom pobijedim u kralju. Otac je njega zvao "moj mali Cyril", a Cyril oca "gospodine", ali ja sam se pitala tko je od njih dva odrastao.

Jednog popodneva otišli smo na čaj kod Cyrilove majke. Stara mirna i vedra dama koja nam je govorila o

svojim udovičkim i majčinskim problemima. Otac je suosjećao, Anni upućivao zahvalne poglede, a dami bezbrojne komplimente. Moram priznati da nikad nije smatrao da gubi vrijeme. Anne je s ljubaznim osmijehom promatrala prizor. Na povratku izjavi kako je dama šarmantna. Ja počeh govoriti protiv svih starih dama takve vrste. Pogledaše me oprastajućim i šaljivim izrazom što me jako razljuti.

– Zar ne vidite da je zadovoljna sama sobom – povikah.
– Da čestita sebi na vlastitom životu jer osjeća da je izvršila svoju dužnost i...

– Pa to je istina – reče Anne. – Izvršila je dužnosti majke i supruge i...

– A dužnost kurve? – dodah.

– Ne volim prostakluge – reče Anne – pa ni kad su paradoksalni.

– Ali to nije paradoksalno. Udala se kao što se i sve ostale žene udaju, iz želje ili jer se to mora učiniti. Rodila je dijete, vjerojatno znate kako dolazi do djece?

– Sigurno manje nego vi – naruga se Anne – ali i o tome nešto znam.

– Odgojila je dakle to dijete. Vjerojatno je sebi prištedjela muke i neugodnosti preljuba. Živjela je životom tisuća žena i time se ponosi, razumijete. Živjela je kao mlada građanska supruga i majka i ništa nije učinila da se to dogodi. Hvali se da nije učinila ni ovo ni ono, a ne time kako je nešto doista radila.

– To nema nikakvog smisla – reče moj otac.

– To je varavo ogledalo – nastavih. – A poslije se kaže:

"Izvršio sam svoju dužnost" zato što ništa nije učinio. Da je postala javna žena, rođena u sredini u kojoj je rođena, da, to bi bile zasluge.

– Ideje su vam moderne, ali bezvrijedne – reče Anne.

Možda je to bilo točno. Mislila sam na ono što sam govorila, ali istina je da sam to od drugih čula. U svakom slučaju, moj život, život mog oca, zasnivali su se na toj teoriji i Anne me je, prezirući je vrijeđala. Čovjeku mogu biti drage i trice kao i ostale stvari. Ali Anne me nije smatrala bićem koje misli. Činilo mi se da je hitno potrebno i vrlo značajno da joj odmah dokažem suprotno. Nisam znala da će mi se prilika za to pružiti vrlo brzo i da ću se znati okoristiti njome. Uostalom, rado sam priznavala da bih o tome za mjesec dana mogla imati suprotno mišljenje, da moje uvjerenje neće potrajati. Kako bih inače mogla biti velikodušna?

5.

A onda je jednog dana došao kraj. Tog jutra otac predloži da večer provedemo u Cannesu, da plešemo i da kockamo. Sjećam se Elsinog veselja. Vjerovala je da će u prisnoj atmosferi igračnica opet potvrditi ličnost fatalne žene koju su malo izbljebile sunčeve zrake i poluosama u kojoj smo živjeli. Suprotno mojim očekivanjima, Anne se nije usprotivila toj vrsti zabave; štoviše, činilo se da je prilično zadovoljna. Čim smo večerali, bez ikakve žurbe, popela sam se u svoju sobu da obučem večernju haljinu, uostalom jedinu koju sam imala. Otac ju je bio izabrao; bila je egzotična, za mene u svakom slučaju i suviše egzotična, jer me je otac, bilo zbog ukusa bilo iz navike, rado odijevao kao fatalnu ženu. Zatekla sam ga u predvorju, spremnog, sav je sjao u svom novom smokingu, ovila sam mu ruke oko vrata.

-Ti si najljepši muškarac kojeg poznajem.

-Osim Cyrila – odgovori ne vjerujući u to. – A ti si najljupkija djevojka koju poznajem.

– Poslije Else i Anne – odvratih mu ne vjerujući ni sama u vlastite riječi.

-Budući da ih još nema i da dopuštamo sebi da ih čekamo, hajde zapleši sa svojim ocem i njegovim reumatizmom.

Opet osjetih razdraganost koja je uvijek prethodila našim izlascima. U njemu doista nije bilo ništa od nekog starog oca. Dok smo plesali udisala sam poznati miris

kolonjske vode, topline i duhana. Plesao je u taktu, poluzatvorenih očiju, na kutevima usana lebdio mu je sretan osmijeh koji nije mogao zatomiti, kao ni ja.

– Morala bi me naučiti bebop – reče, zaboravivši svoj reumatizam.

Zaustavi se da bi maksimalnim i laskavim usklikom popratio Elsin dolazak. Ova je, u zelenoj haljini, polako silazila niz stube, s ravnodušnim osmijehom mondenke na usnama, osmijehom pripremljenim za igračnicu. Iz osušene kose izvukla je najviše što se moglo kao i iz svoje suncem opečene kože, ali to je bilo više vrijedno pohvale nego sjajno. Na svu sreću, činilo se kao da toga nije svjesna.

– Idemo?

– Nema još Anne – rekoh.

– Idi pogledaj je li spremna – reče mi otac. – Vrijeme je da krenemo u Cannes, brzo će ponoć.

Saplićući se o haljinu popeh se stubama i pokucah na Annina vrata. Ona mi dovikne da uđem. Zastadoh na pragu. Na sebi je imala sivu haljinu, ali neke neobične sive boje, gotovo bijelu, na kojoj se svjetlost prelijevala bojeći je kao more u zoru. Te večeri, kao da se sva dražest zrelosti u njoj stopila.

– Predivno! – rekoh, – Oh! Anne, kakva haljina!

Nasmiješila se u zrcalo kao čovjek koji se nekoga sprema napustiti.

– Ova siva je pravi uspjeh – reče.

– "Vi" ste uspjeh – odvratih.

Uhvati me za uho i pogleda. Oči su joj bile tamnomodre boje. Vidjela sam kako se svijetle, osmjehuju.

– Dobra ste djevojčica, iako ponekad zamarate.

Tada prođe pokraj mene i ne osvrnuvši se na moju haljinu, što me istodobno i veselilo i vrijeđalo. Niz stube siđe ispred mene i ja ugledah oca kako joj ide u susret. Zaustavi se u podnožju, s nogom na prvoj stubi, s licem uperenim u Annu. I Elsa ju je gledala kako silazi. Točno se sjećam tog prizora: u prvom planu, ispred mene, Annin sjajni potiljak i savršena ramena; nešto niže, zadivljeno očevo lice i ispružena ruka a, već u daljini, Elsin obris.

– Anne – reče otac – divni ste.

Ona mu se u prolazu osmjehne i uzme svoj ogrtač.

– Naći ćemo se dolje? – reče. – Cécile, idete sa mnom?

Pustila me je da vozim. Cesta je noću bila tako lijepa da sam polako vozila. Anne ništa nije govorila. Nije čak ni zamjećivala zvuk truba koji se razlijegao iz radija. Ni trepnula nije kad nas je na jednoj okuci prešao očevo kabriolet. Već sam se osjećala izvan trke pred prizorom na koji više nisam mogla djelovati.

U igračnici smo se, zahvaljujući vještim manevrima mog oca, brzo izgubili. Našla sam se za barom, s Elsom i nekim njenim polupijanim znancem iz Južne Amerike. Bavio se kazalištem i, usprkos trenutačnom stanju, bio je zanimljiv zbog strasti koju je unosio u svoja shvaćanja o tome. Gotovo cijeli sat provela sam u ugodnom razgovoru s njim; ali Elsa se je dosađivala. Poznavala je jednu ili dvije velike zvijezde, ali sam posao nije ju zanimalo. Odjednom me zapita gdje je otac, kao da sam ja o tome nešto mogla znati, i udalji se. Južnoamerikanac se na trenutak ražalostio, ali novi whisky ga je brzo povratio sebi. Ni na što nisam mislila, bila sam sva

blažena, i samo iz uljudnosti ga slijedila u ispijanju. Sve je postalo još smješnije kad je htio plesati. Morala sam ga držati oko pasa i izvlačiti noge ispod njegovih, što je zahtijevalo prilično veliku snagu. Toliko smo se smijali da sam gotovo do vruga poslala Elsu kad me kucnula po ramenu s izrazom Kasandre na licu.

– Ne mogu ih naći – reče.

Izgedala je utučeno; pudera na licu više nije bilo, sva se sjajila, crte na licu bile su joj razvučene. Izgedala je jadno. Odjednom sam se žestoko počela ljutiti na oca. Bio je nezamislivo neuljudan.

– Ah! Znam gdje su – rekoh smiješeći se kao da se radi o nečem posve prirodnom zbog čega se nije morala uzrujavati. – Odmah se vraćam.

Lišen mog oslonca, Južnoamerikanac padne u naručje Elsi. Činilo se da se tu sasvim dobro osjeća. S tugom pomislih da je bujnija od mene i da se ne mogu na njega ljutiti. Igračnica je bila velika: dvaput sam obišla sve prostorije, ali bez uspjeha. Obilazeći terase sjetih se na kraju automobila.

Trebalo je vremena dok sam ga u parku pronašla. Bili su tu. Prišla sam otraga i opazila ih kroz stražnje staklo. Vidjela sam im profile, stajali su vrlo blizu jedno drugom i bili su vrlo, ozbiljni, čudesno lijepi u svjetlu ulične lampe. Gledali su se i sigurno tiho razgovarali jer, usne su im se micale. Obuzela me želja da nestanem, ali pomisao na Elsu tjerala me da otvorim vrata.

Očeva ruka počivala je na Anninoj. Jedva su me i pogledali.

– Dobro se zabavljate? – uljudno rekoh.

– Što je? – ljutito reče otac. – Što radiš ovdje?

– A vi? Elsa vas već sat vremena posvuda traži.

Anne okrene glavu prema meni, polako, kao da žali.

– Mi se vraćamo. Recite joj da sam bila umorna i da me vaš otac odveo kući. Kad vam bude dosta zabave, vratite se mojim kolima.

Drhtala sam od bijesa, u prvi mah nisam znala što da kažem.

– Kad nam bude dosta zabave! Ali zar vi ne shvaćate! To je odvratno!

– Što je odvratno? – reče otac čudeći se.

– Na more dovodiš jednu riđokosu, na sunce koje ne podnosi, i kad se sva oguli onda je ostavljaš. To je i suviše lako! I što ja sad da kažem Elsi?

Anne se umorno okrenula prema ocu. On joj se smiješio, nije me slušao. Bila sam krajnje razdražena:

– Idem... idem joj reći da je otac našao drugu damu s kojom će spavati i da se ona može kupiti, je li tako?

Očev usklik i Annina ćuška prispješe gotovo istodobno. Hitro povukoh glavu iz vrata. Zaboljelo me je.

– Ispričaj se – reče otac.

Nepomično sam stajala pored vrata, u glavi mi je sve brujalo. Otmjeno ponašanje uvijek mi kasno dopire do mozga.

– Dodite ovamo – reče Anne.

Ne osjetih nikakvu prijetnju i približih se. Ona mi položi ruku na obraz i blago, polako, kao da sam priglupa, reče:

– Ne budite zli, žao mi je Else. Vi ste dovoljno inteligentni da ćete to lijepo znati srediti. Sutra ćemo se objasniti. Jesam li vas jako udarila?

-Prilično – mirno odgovorih.

Ta nagla nježnost i moj prethodni bijes izazivali su u meni želju da zaplačem. Gledala sam ih kako odlaze, osjećala sam se potpuno ispražnjena. Jedinu utjehu pružala mi je pomisao o mojoj vlastitoj taktičnosti. Polako se vratih u igračnicu gdje nađoh Elsu i Južnoamerikanca koji se upravo lijepio uza nju.

– Anni je zlo – sasvim mirno rekoh. – Tata ju je morao odvesti kući. Da popijemo nešto?

Ona me bez riječi promatrala. Pokušala sam naći uvjerljiviji dokaz.

– Povraćala je – dodah. – Grozno, haljina joj je sva zamrljana.

Činilo mi se da ta pojedinost diše istinom, ali Elsa je polako, tužno, počela plakati. Zbunjeno sam je promatrala.

– Cécile – reče. – Oh, Cécile, bili smo tako sretni...

Njeni jecaji postajali su sve jači. Tada i Južnoamerikanac počne plakati ponavljajući: “Bili smo tako sretni, tako sretni.” U tom trenutku mrzila sam Annu i svog oca. Ne znam što bih sve bila učinila da zaustavim suze jadne Else, otapanje tuša s njenih očiju i Amerikančeve jecaje.

– Nije sve gotovo, Elsa. Vratite se sa mnom.

– Uskoro ću doći po svoje stvari – zajeca ona. – Zbogom, Cécile, tako smo se dobro slagale.

Iako sam s njom razgovarala samo o vremenu ili o

modi, ipak mi se činilo da gubim staru prijateljicu. Naglo sam se okrenula i potrčala prema automobilu.

6.

Sljedećeg jutra bilo mi nje mučno, sigurno zbog whiskyja popijenih prošle večeri. Probudila sam se ležeći poprijeko u postelji, u mraku, otežalih usana, svi udovi bili su mi nepodnošljivo vlažni. Kroz prorez na kopcima probijala se zraka sunca, u njoj se u zbijenim krugovima dizala prašina. Nisam imala volje ni da ustanem ni da ostanem u postelji. Pitala sam se hoće li se Elsa vratiti i kako će jutros izgledati Annino i očevo lice. Trudila sam se da mislim na njih kako bih mogla ustati, ali to mi nije polazilo za rukom. Na kraju sam se ipak digla, i slomljena, mamurna, našla na svježim pločicama sobe. Ogledalo mi je pružalo tužan odraz; naslonih se na nj: oči raširene, usta natečena, to strano lice, moje... Jesam li zbog tih usana, tih veličina, tih mrskih, samovoljnih granica mogla biti tako slaba i podla? Pa ako su mi već bile postavljene granice, zašto sam tako jasno, tako suprotno svojoj prirodi bila svjesna toga? Zabavljala sam se prezirući, mrzeći to vučje lice, upalo i zgužvano od razvrata. Muklim glasom, gledajući se u oči, ponavljala sam riječ razvrat i, odjednom, opazila da se smiješim. Kakav razvrat, dovraga: nekoliko nesretnih čaša, ćuška i jecaji. Oprah zube i siđoh.

Otac i Anne su već bili na terasi, sjedili su jedno pokraj drugog, za stolom postavljenim za doručak. Dobacih jedno odsutno dobro jutro i sjedoh sučelice njima. Zbog stida, nisam se usudila pogledati ih, ali me njihova šutnja nagna da

podignem glavu. Annino lice bilo je malo iznureno, jedini znak ljubavne noći. Oboje su se sretno osmjehivali. To me se dojmilo: sreća mi je uvijek izgledala kao potvrđivanje, uspjeh.

– Jesi li dobro spavala? – zapita me otac.

– Tako, tako, – odgovorih. – Sinoć sam popila previše whiskyja.

Nalila sam kave u šalicu, otpila gutljaj, i odmah odložila šalicu. Njihova šutnja bila je bremenita, krila je u sebi nekakvu slutnju, neugodno sam se osjećala zbog toga. A bila sam i suviše umorna a da bih je duže mogla izdržati.

– Što je? Izgledate tajanstveno?

Otac naizgled mirnim pokretom zapali cigaretu. Anne me je gledala očigledno zbunjena, konačno.

– Htjela sam vas nešto zapitati? – najzad izusti.

Mislila sam na najgore.

– Neki novi zadatak zbog Else?

Ona okrene glavu i pogleda oca.

– Vaš otac i ja htjeli bismo se vjenčati – reče.

Nepomično sam je pogledala, zatim oca. Punu minutu čekala sam od njega nekakav znak, mig, koji bi me razljutio, ali i smirio. On je promatrao svoje ruke. Govorila sam u sebi: “To nije moguće”, ali već sam znala da je istina.

– Vrlo dobra ideja – rekoh da dobijem na vremenu.

Nikako nisam mogla shvatiti: moj otac, tako tvrdoglav protivnik braka, stege, odlučio se u jednoj noći... To je mijenjalo cijeli naš život. Gubili smo slobodu. Zamislih tada naš život utroje, život naglo uravnotežen Anninom

inteligencijom i profinjenošću, život na kojem sam joj zavidjela. S pametnim, otmjenim prijateljima, sretnim, mirnim večerima... Odjednom sam zamrzila bučne večere, Južnoamerikance, Else. Obuzimao me osjećaj nadmoći, ponosa.

– Vrlo dobra ideja – ponovih i nasmiješih se.

– Mačkice moja, znao sam da ćeš biti zadovoljna – reče otac.

Opustio me, oduševio. Obojeno umorom ljubavi, Annino lice je izgledalo pristupačnije, nježnije nego ikad prije.

– Dođi ovamo, lutko moja – reče otac.

Pruži mi obje ruke, privuče me k sebi, k njoj. Napola sam klečala ispred njih, oni su me nježno gledali i milovali po glavi. A ja se nisam mogla otresti misli da se moj život tog trenutka možda mijenja, i da ću za njih uistinu predstavljati mačkicu, malu umiljatu životinju. Osjećala sam ih iznad sebe, sjedinjene prošlošću, budućnošću, vezama koje nisam poznavala, koje mene nisu mogle zadržati. Dragovoljno sam sklopila oči, naslonila sam glavu na njihova koljena, smijala sam se s njima, preuzela svoju ulogu. Uostalom, zar nisam bila sretna? Anne je bila vrlo dobra, ni na čemu joj nisam mogla zamjeriti. Ona će me voditi, olakšavati mi život, u svim prilikama pokazivati put koji moram slijediti. Postat ću pravi čovjek, a i moj otac zajedno sa mnom.

Otac ustane i ode po bocu šampanjca. Smučilo mi se. Bio je sretan, to je bilo glavno, ali koliko puta sam ga vidjela sretnog zbog neke žene...

– Malo sam vas se bojala – reče Anne.

– Zašto? – upitah.

Slušajući je, imala sam dojam kao da je moj veto mogao spriječiti vjenčanje dvoje odraslih.

– Plašila sam se da se mene ne bojite – reče i počne se smijati.

I ja se počeh smijati jer, uistinu sam je se malo bojala. Istodobno mi je dala do znanja da je to znala i da je to bilo potrebno.

– Zar vam brak dvoje starih ne izgleda smiješan?

– Vi niste stari – rekoh s potrebnim uvjerenjem, jer se, s bocom u ruci moj otac, plešući, vraćao.

Sjeo je pokraj Anne, zagrlio je rukom oko ramena. Ona je učinila takav pokret prema njemu koji me nagnao da spustim pogled. Vjerojatno se zbog toga udavala za nj: zbog njegova smijeha, zbog te čvrste i sigurne ruke, zbog njegove snage, topline. Četrdeset godina, strah od usamljenosti, možda posljednji naleti čulnosti... Nikad nisam razmišljala o Anni kao ženi, već kao o potpunom biću: u njoj sam vidjela sigurnost, eleganciju, inteligenciju, ali nikada senzualnost, slabost... Shvaćala sam zašto je otac ponosan: gorda, ravnodušna Anne Larsen udaje se za nj. Voli li je, može li je dugo voljeti? Mogu li razlikovati ovu nježnost od one koju je osjećao prema Elsi? Sklopih oči, sunce me zamaralo. Svi troje bili smo na terasi, puni nedovršenih misli, potajnog straha i sreće.

Elsa se tih dana nije vraćala. Jedan tjedan prođe vrlo brzi. Sedam sretnih, ugodnih, jedinih lijepih dana. Stvarali smo složene planove o rasporedu namještaja, o dnevnom redu. Ideje mog oca i moje o tome bile su škrte, kao u ljudi

koji tako nešto nikad poznavali nisu. Uostalom, jesmo li ikad u to vjerovali? Vratiti se na ručak u pola jedan svaki dan na isto mjesto, večerati kod kuće, zatim ostati kod kuće, je li moj otac vjerovao da je to doista moguće? Bilo kako bilo, ipak je s veseljem pokapao boemštinu, uspostavljao red, građanski, elegantni, organizirani život. Vjerojatno su to za njega, kao i za mene, bile samo kule u zraku.

O tom tjednu sačuvala sam takvu uspomenu koje se danas rado sjetim kako bih ispitala sebe samu. Anne je bila raspoložena, povjerljiva, puna nježnosti, otac ju je volio. Gledala sam ih kako ujutro silaze, oslonjeni jedno na drugo, smijući se, s podočnjacima i željela sam, kunem se, da to potraje cijeli život. Navečer smo često izlazili na obalu da popijemo aperitiv na nekoj terasi. Svuda su nas smatrali složnom, normalnom obitelji i ja navikla da izlazim samo s ocem i da sakupljam zlobne i žalobne osmijehe, ja sam uživala što se vraćam ulozi svojih godina. Vjenčanje se trebalo održati u Parizu, po povratku.

Jadni Cyril te naše unutarnje promjene nije mogao gledati bez određene zaprepaštenosti.

Ali radovao ga je zakonski završetak. Zajedno smo jedrili, ljubili se koliko smo htjeli i željeli, a ponekad, dok je svojim usnama pritiskao moje, u duhu bih vidjela Annino lice, njeno ujutro blago zamoreno lice, njenu tromost, sretnu nebrigu koju je ljubav davala njenim pokretima, i zavidjela sam joj. Poljupci se iscrpljuju i da me je Cyril manje volio, sigurno bih tog tjedna postala njegova ljubavnica.

U šest sati, kad smo se vraćali s otoka, Cyril je izvlačio brod na pijesak. Kući smo odlazili kroz borovu šumu i, da

bismo se zagrijali, izmišljali *smo* indijanske igre, razna utrkičvanja. On bi me ispred kuće redovito stigao, oborio se na mene s pobjedničkim poklikom, valjao me po borovim iglicama, čvrsto stezao, ljubio. Sjećam se još okusa njegovih zadihanih, bezuspješnih poljubaca, lupanja njegova srca uz moje, što se stapalo s razlijevanjem valova na pijesku... Jedan, dva, tri, četiri udarca srca i tiho bručanje na pijesku, jedan, dva, tri, jedan... on je hvatao dah, poljubac mu je postajao odlučniji, duži, više nisam čula huku mora, već u ušima brze korake koje je slijedila moja vlastita krv.

Jedne večeri razdvojio nas je Annin glas. Cyril je ležao uza me, bili smo napola goli u sutonskoj svjetlosti punoj rumenila i sjena pa razumijem da je to moglo prevariti Annu. Odsječnim tonom izgovorila je moje ime.

Cyril se u skoku digao, postidjen, jasno. Tada sam se i ja digla, ali sporije i pogledala Annu. Ona se okrenula prema Cyrilu i rekla mu tiho i nekako kao da ga i ne vidi:

– Nadam se da vas više neću vidjeti.

On ništa nije odgovorio. Sagnuo se nada mnom, poljubio me u rame, a onda se udaljio. Taj pokret me začudio, ganuo kao neki zalog, zadana riječ. Anne me je promatrala istim ozbiljnim i odsutnim pogledom, kao da misli o nečem drugom.. To me razbjesni: ako misli na drugo nema pravo da tako govori. Uputih se prema njoj i iz čiste uljudnosti počeh izigravati zbunjenost. Ona makinalno skine borovu iglicu s mog vrata. Kao da me tek tada ugledala. Vidjela sam kako namješta prezirnu masku, umora i negodovanja, lice koje ju je tako uljepšavalo, a meni ulijevalo strah.

– Morali biste znati da ovakve zabave obično na klinici završavaju – reče.

Stajala je uspravno, uporno me promatrala. Osjećala sam se užasno neugodno. Bila je od onih žena koje mogu govoriti uspravne kao svijeća, ne mičući se; meni je bio potreban naslonjač, nešto sam morala imati u rukama, cigaretu, morala sam njihati nogom, gledati to njihanje...

– Ne treba pretjerivati – rekoh osmjehujući se. – Cyrila sam samo poljubila, a to me neće odvesti na kliniku.

– Molim vas da se više ne sastajete s njim – reče kao da je povjerovala u laž. – Ne protivite se: imate sedamnaest godina, ja sam sada pomalo odgovorna za vas i neću dopustiti da upropastite vlastiti život. Uostalom, imate posla, time ćete ispuniti popodnevene sate.

Okrenula mi je leđa i nehajnim korakom krenula prema kući. Zaprepaštenje me prikovalo za zemlju. Ona je vjerovala u ono što je govorila: moje dokaze, poricanja, primit će onom ravnodušnošću gorom od prezira, kao da ja ne postojim, kao da sam nešto što treba uništiti, a ne ja, Cécile, koju oduvijek poznaje i zbog čega bi joj moralo biti žao što me tako kažnjava. Jedina moja nada bio je moj otac. On će se ponašati kao i obično: “Tko je taj momak, mačko moja? Je li barem lijep i zdrav? Čuvaj se vucibatina, djevojčice moja.” On će se tako morati suprostaviti, ili je gotovo s mojim praznicima.

Večera je protekla u pravoj mori. Ni u jednom trenutku Anni nije palo na pamet da mi kaže: “Ništa neću ispričati vašem ocu, nisam doušnik, ali obećat ćete mi da ćete zaista raditi.” Njoj je bila strana takva računica. Zbog toga sam joj

istovremeno zahvaljivala i mrzila je, jer upravo to mi je dopuštalo da je prezirem. Ona je izbjegla taj pogrešni korak, kao uostalom i druge, i tek nakon juhe kao da se sjetila događaja.

– Voljela bih kad biste dali nekoliko dobrih savjeta vašoj kćeri, Raymond. Zatekla sam je u borovoj šumi s Cyrilom, večeras, i činilo se kao da su na sedmom nebu.

Jadni otac pokušao je to shvatiti kao dobru šalu:

– Što kažete? Što su činili?

– Ljubila sam ga – žestoko povikah. – Anne je mislila...

– Ništa ja nisam pomislila – prekine me ona. – Ali mislim da bi bilo dobro da ga prestane viđati neko vrijeme i da se malo prihvati svoje filozofije.

– Jadna mala – reče otac... – Na kraju krajeva, taj Cyril je zgodan momak.

– I Cécile je dobra djevojčica – doda Anne. – I zato bi mi bilo žao da joj se nešto dogodi. A s obzirom na potpunu slobodu koju uživa, stalno društvo tog mladića i njihovo besposličenje, to mi izgleda neizbježno. Vama ne?

Kad sam čula ono “vama ne” pogledala sam oca koji je, vrlo zabrinuto, spustio pogled:

– Vi ste svakako u pravu – reče. – Na kraju krajeva, uistinu bi malo više morala raditi. Ne želiš valjda opet pasti iz filozofije?

– I što onda? – kratko odgovorih.

Pogleda me i odmah odvrti pogled. Bila sam zbunjena. Znala sam da je bezbrižnost jedini osjećaj koji je mogao nadahnjivati naš život i da ne raspoložem nikakvim dokazima kojima bih se mogla braniti.

– Slušajte – reče Anne uhvativši me za ruku, – djevojku iz šume zamijenit će dobra učenica i to samo mjesec dana, zar je to teško, a?

Gledala me je s osmijehom: u tom svijetlu, sve je izgledalo jednostavno. Lagano izvukoh ruku:

– Da – odgovorih – teško je.

Izgovorila sam to tako tiho da me ili nisu čuli ili nisu htjeli čuti. Sutradan ujutro našla sa, se pred jednom Bergsonovom izrekom: trebalo mi je nekoliko minuta da je shvatim: "Ma kakvu raznorodnost nalazili u početku između djela i uzroka, i premda je dalek put od pravila ponašanja do potvrde o biti stvari, snagu za ljubav prema čovječanstvu crpimo u dodiru s izvornim principom ljudskog roda." Rečenicu sam ponavljala najprije tiho da se ne razdražim, a onda glasno. Rukama sam obujmila glavu i pažljivo je čitala. Na kraju, kad sam je shvatila, osjećala sam se jednako hladna, jednako nemoćna kao i kad sam je prvi put pročitala. Nisam mogla nastaviti; gledala sam sljedeće retke, još uvijek pažljivo i dobrohotno kad se u meni odjednom nešto digne kao vjetar i baci me na krevet. Pomislih na Cyrila koji me čeka dolje u obasjanoj uvali, sjetih se blagog ljuljuškanja broda, okusa naših poljubaca, sjetih se Anne. O svemu tome mislila sam tako da sam naglo sjela na postelju, srce mi je udaralo, govorilo mi je da je sve glupo i grozno, da sam ja samo razmaženo i lijeno dijete i da nemam pravo da tako mislim. Ali i usprkos dobroj volji i dalje sam razmišljala: mislila kako je ona škodljiva i opasna i kako je treba udaljiti s našeg puta. Sjećala sam se onog ručka koji sam provela stisnutih zuba. Ogorčena, izobličena od mržnje, osjećaj zbog kojeg sam sebe prezirala, ismijavala... da, baš to sam

predbacivala Anni; sprečavala me je da volim samu sebe. Ja, koja sam po prirodi bila stvorena za sreću, umiljatost, bezbrižnost, ja sam preko nje ulazila u svijet predbacivanja, nečiste savjesti, u kojem sam se, suviše neiskusna u samopromatranju, i sama gubila. I što mi je ona donosila? Odmjeravala sam joj snagu: htjela je mog oca, ima ga, malo po malo je od nas stvarala supruga i pastorku Anne Larsen. To jest, uljudna, odgojena i sretna bića. Jer, ona će nas usrećiti; dobro sam osjećala s kakvom lakoćom ćemo nas dvoje slabića popustiti tim čarima okvira, neodgovornosti. Bila je mnogo djelotvornija. Otac se već udaljavao od mene; ono njegovo zbunjeno, okrenuto lice za stolom, opsjedalo me je, mučilo. Sjećala sam se, sa željom da zaplačem, svih naših ortaštva, našeg smijeha kad smo se kolima u zoru vraćali čistim pariškim ulicama. Svemu tome došao je kraj. Sad će me Anne uzeti u svoje ruke, oblikovati, preodgajati. I neću ni patiti zbog toga: ona će se ponašati inteligentno, ironično, blago, a ja nisam sposobna da joj se oduprem; za šest mjeseci neću to više ni željeti.

Nešto je svakako trebalo učiniti, pronaći oca i vratiti naša stara dobra vremena. Kako su mi odjednom lijepo izgledale one dvije radosne i bezbrižne godine koje su upravo završile, godine koje sam tako brzo zanijekala neki dan...? Slobodna da misliš što te volja, i da loše misliš, i da malo misliš, sloboda da sama odabereš svoj život, da samu sebe odabereš. Ne mogu reći da "budem onakva kakva sam", jer bila sam samo tijesto koje se daje oblikovati, ali ono koje odbija kalupe.

Znam da bi se ovoj promjeni mogli naći složeni razlozi, da mi se mogu podmetnuti sjajni kompleksi: rodoskrvna

ljubav prema ocu ili nezdrava mržnja prema Anni. Ali ja poznajem stvarne uzroke: to su bili vrućina, Bergson, Cyril ili barem odsutnost Cyrila. Cijelo sam popodne, u slijedu neugodnih stanja, mislila o tome, ali svi izlazi dolazili su iz ovog otkrića: izloženi smo na milost i nemilost Anne. Nisam bila navikla da razmišljam i to me razdraživalo. Za stolom, kao ni ujutro, nisam otvorila usta. Otac je smatrao da se mora našaliti na račun toga:

– Veselost i govorljivost, to je ono što volim kod mladih...

Pogledala sam ga s bijesom u očima, okrutno. Istina i je da je volio mladost, a i s kime sam razgovarala ako ne s njim? Pričali smo o svemu: o ljubavi, smrti, glazbi.

I on me je napuštao, sam me razoružavao. Gledala sam ga i mislila: “Ti me ne voliš više kao prije, izdaješ me.”

I to sam mu bez riječi pokušavala dati na znanje. Odjednom me je uznemireno pogledao, shvativši možda da više nije riječ o igri i da je naše prijateljstvo u opasnosti. Vidjela sam kako se ukrutio, kako razmišlja. Ta-! da mi se Anne obratila:

– Loše izgledate, žao mi je što sam vas natjerala da radite.

Nisam odgovorila, previše sam mrzila samu sebe zbog drame koju sam izazvala, a koju više nisam mogla zaustaviti. Završili smo večeru. Na terasi, u trokutu svjetlosti koja je dolazila kroz prozor od blagovaonice, ugledala sam Anninu ruku, dugačku živu ruku, ; kako se njiše, kako traži ruku mog oca. Pomislih na Cyrila, zaželih da me zagrlji na ovoj terasi, punoj štura-. ka i mjesečine. Zaželjela sam da me miluje,

tješi, pomiri sa samom sobom. Otac i Anne su šutjeli: njih je očekivala ljubavna noć, a mene Bergson. Htjela sam zaplakati, sažaliti se nad sobom. Uzalud. Ali zato sam , već Annu sažaljevala, kao da sam bila sigurna da ću je pobijediti.

Drugi dio

1.

Iznenaduje me jasnoća kojom se sjećam onoga što se zbivalo od tog trenutka. Moja svijest o drugima, o sebi samoj, postala je pažljivija. Spontanost, lakomisljena sebičnost, uvijek su mi predstavljali prirodan luksuz. Uvijek sam samo živjela. A sada me tih nekoliko dana toliko uznemirila da sam jednostavno morala razmišljati, sebe gledati kako živim. Prolazila sam kroz sve strahote samopromatranja ne pomirujući se ipak, zbog toga, sa samom sobom. "Taj osjećaj, mislila sam, taj osjećaj prema Anni glup je i jadan, kao što je okrutna i ta želja da je odvojim od svog oca." Ali, na kraju krajeva, zašto da se tako osuđujem? Budući da sam ja jednostavno bila ja, zar nisam slobodno mogla osjećati ono što se zbiva. Prvi put u životu učinilo mi se da se taj "ja" dijeli i otkriće takve dvojnosti nevjerojatno me iznenadilo. Pronalazila sam dobre isprike, šaputala ih sama sebi, govorila sebi kako sam iskrena, ali odjednom bi iskrslalo ono drugo "ja", koje je opovrgavalo moje vlastite dokaze, dovikujući mi da varam sebe samu, iako ti dokazi imaju sve privide istine. Ali, nije li me varalo baš to drugo "ja"? Satima sam se u svojoj sobi mučila da doznam jesu li opravdani strah i neprijateljstvo kojima me Anne nadahnjivala ili sam ja samo mala sebična i razmažena djevojka obuzeta lažnom nezavisnošću.

U međuvremenu, svakodnevno sam sve više mršavjela, na plaži samo spavala a, za vrijeme jela, i protiv svoje volje,

čuvala mučnu tišinu koja me je i mene na kraju počela gnjaviti. Promatrala sam Annu, bez prestanka vrebala na nju, i za vrijeme obroka stalno govorila u sebi: "Ova njena gesta prema njemu, zar to nije ljubav, ljubav kakvu nikada više neće doživjeti? I taj osmijeh, kojim me gledala, s nemirom u očima, kako je zbog toga mogu mrziti?" Međutim, ona iznenada, progovori: "Kad se vratimo, Raymond..." Tada bih se, na pomisao da će dijeliti naš život, sudjelovati u njemu, sva naježila. Činilo mi se da je satkana samo od spretnosti i hladnoće. U sebi sam govorila: "Ona je hladna, mi smo vatreni; ona želi vladati, mi volimo nezavisnost; ona je ravnodušna; ljudi je ne zanimaju, a nas oduševljavaju; povučena je, mi smo veseli. Samo smo nas dvoje živi a ona će se zavući između nas sa svojim mirom, grij at će se, oduzimati nam malo po malo našu dobru bezbrižnu toplinu, sve će nam pokrasti kao lijepa zmija." Ponavljala sam u sebi kao lijepa zmija... kao lijepa zmija! Kad mi je ponudila kruh naglo sam se trgla i kriknula u sebi: "Ludost, pa to je Anne, pametna Anne, koja se brine o tebi. U njenoj hladnoći i njenom načinu života ne možeš vidjeti nikakav proračun; njena ravnodušnost je štiti od tisuću ružnih sitnica, to je dokaz otmjenosti." Lijepa zmija... osjećala sam kako blijedim od stida, gledala sam je nečujno zaklinjala da mi oprost. Ona bi ponekad uhvatila te poglede i čuđenje, nesigurnost zamračili bi joj lice, prekidali riječi. Očima bi instinktivno tražila mog oca; on ju je promatrao s divljenjem ili žudnjom, nije shvaćao razlog tog nemira. I tako sam na kraju malo po malo uspjela stvoriti tjeskobnu atmosferu i prezirala sebe zbog toga.

Otac je patio onoliko koliko je to, u njegovom slučaju,

bilo moguće da pati. To jest, malo, jer bio je lud za Annom, lud od ponosa i užitka i samo je za to živio. Jednog dana, međutim, kad sam nakon jutarnjeg kupanja dremuckala na plaži, sjeo je pored mene i pogledao me. Osjećala sam kako mu pogled leži na meni.

Htjela sam se dignuti, i s izrazom lažne veselosti na licu koji mi je već postajao uobičajen, predložiti muda idemo u vodu, kad mi on položi ruku na glavu i žalosnim tonom reče:

– Anne, dođite vidjeti ovog skakavca, sva se osušila. Ako je to posljedica učenja, morala bi prekinuti.

Mislio je da će time sve srediti i, vjerojatno bi, deset dana ranije, i riješio sve time. Ali ja sam u svojim zapletima već stigla mnogo dalje i popodnevnih radnih sati nisu mi više smetali, budući da od Bergsona nisam više otvorila nijednu knjigu.

Približavala se Anne. Ostala sam potrbuške ležati na pijesku pažljivo osluškujući prigušeni bat njenih koraka. Sjela je s druge strane i promrmrljala:

– Istina je da joj to ne odgovara. Uostalom, bilo bi dovoljno da doista radi, umjesto da se vrti po sobi...

Tada sam se okrenula i pogledala ih. Kako je znala da ne učim? Možda je čak pogodila i moje misli, vjerovala sam da je za sve sposobna. Ta pomisao me prestraši:

– Ne vrtim se po sobi – usprotivih se.

– Nedostaje li ti onaj mladić? – zapita otac.

– Ne!

To nije bilo sasvim točno. Ali istina je da nisam imala vremena da mislim na Cyrila.

– Pa ipak s tobom nešto nije u redu – strogo odvrati

otac. – Vidite li, Anne? Čovjek bi rekao očišćeno pile što se peče na suncu.

– Trgnite se, mala moja Cécil – reče Anne. – Radite malo i mnogo jedite. Taj ispit je važan...

– Fućka mi se za ispit – povikah – razumijete li, baš mi se fućka!

Očajnički sam je gledala pravo u lice, da shvati da je ovo ozbiljnije od jednog ispita. Trebalo je da mi kaže: “Onda, o čemu je riječ?”, da me obaspe pitanjima, da me prisili da joj sve ispričam. I ona bi me uvjerila, odlučila bi ono što želi, ali tako me barem više ne bi uznemiravali ti gorki i tjeskobni osjećaji. Pažljivo me je promatrala, vidjela sam prusko plavetnilo njenih od pažnje i prijekora potamnjenih očiju. I shvatila sam da joj nikad neće pasti na pamet da me ispituje, da me oslobodi, jer joj to ni na kraj pameti nije bilo i jer je smatrala da se to ne čini. Sigurno ni vjerovala nije da bi me mogle izjedati slične misli ili, ako je to i mislila, činila je to s prezirom i ravnodušnošću. To je uostalom bilo sve što su i zasluživale! Anne je uvijek svemu pridavala pravi značaj. I zato nikad, nikad ne bih mogla raspravljati s njom.

Žestoko sam se bacila na pijesak, naslonila obraz na ugodno topli žal, uzdahnula sam, zadrhtala malo. Annina mirna i sigurna ruka spusti se na moj potiljak, trenutak se nepomično zadrža na njemu, onoliko koliko je bilo dovoljno da se zaustavi moje nervozno podrhtavanje.

– Ne otežavajte sebi život – reče. – Bili ste tako zadovoljni i živahni, tako bezbrižni, a sad postajete zamišljeni i tužni. To vam ne pristaje.

– Znam – odgovorih. – Ja sam mlado nesvjesno i veselo

biće, puno radosti i gluposti.

– Idemo ručati – reče ona.

Otac je već bio krenuo, on je mrzio ovakve razgovore; putem me uhvatio za ruku i zadržao je u svojoj. Bila je to snažna i ohrabrujuća ruka: brisala mi je suze u mom prvom ljubavnom jadu, držala je moju u trenucima mira i savršene sreće, krišom ju je stiskala u trenucima ortaštva i ludog smijeha. Ta ruka na upravljaču, ili s ključevima, navečer, uzalud tražeći bravu, ta ruka na ramenu žene ili s cigaretom, ta ruka ništa više nije mogla učiniti za mene. Snažno sam je stisnula. On me pogleda i nasmiješi se.

2.

Prodoše dva dana: vrtjela sam se po sobi, zamarala. Nisam se mogla osloboditi misli koja me salijetala: a neće nam uništiti život. Nisam pokušavala vidjeti Cyrila, on bi me smirio, donio malo sreće, a to nisam željela. Čak sam i uživala u tome da postavljam sebi nerješiva pitanja, da se prisjećam proteklih dana, bojim onih koji će doći. Bilo je jako vruće; moja soba je bila u polumraku, kapci spuštjeni, ali to nije bilo dovoljno da udalji tromost, nepodnošljivu vlažnost zraka. Ležala sam na postelji, opružena, očiju uprtih u strop, micala sam se tek toliko da pronađem komad plahte. Nisam spavala, ali na gramofon koji se nalazio u podnožju kreveta, stavljala sam lagane ploče, bez melodije, tek s malo takta. Puno sam pušila, smatrala sam da propadam i to mi se sviđalo. Ali ta igra nije dostajala da me prevari: bila sam tužna, smetena.

Jednog popodneva sobarica pokuca na moja vrata i obavijesti me tajanstvenim tonom “da je netko dolje”. Odmah pomislih na Cyrila. Sišla sam, ali nije bio on. Elsa. Srdačno mi je stisnula ruku. Promatrala sam je i čudila se njenoj novoj ljepoti. Sunce ju je napokon dobro opalilo, imala je svijetlu, lijepu, vrlo njegovanu boju, sjala je od mladosti.

– Došla sam uzeti svoje stvari – reče. – Juan mi je ovih dana kupio nekoliko haljina, ali to nije dovoljno.

Zapitala sam se na trenutak tko je taj Juan, ali brzo

pređoh preko toga. Bilo mi je drago što vidim Elsu: širila je oko sebe miris uzdržavane žene, barova, lakih večernjih zabava koje su me podsjećale na sretne dane. Rekla sam joj da mi je drago što je opet vidim, a ona me uvjeravala da smo se mi uvijek dobro slagale jer imamo zajedničke točke. Zatomila sam laki drhtaj i predložila joj da pođemo u moju sobu, čime bismo izbjegle susret s ocem i Annom. Kad sam pomislila da ga možda još voli... usprkos Juanu i njegovim haljinama. Pomislila sam isto tako da tri tjedna ranije ne ih zamijetila taj trzaj.

U svojoj sobi slušala sam je kako sa zanosom govori o mondenom i opojnom životu na obali. Nejasno sam osjećala kako se u meni rađaju čudne pomisli koje je dijelom izazivao i njen novi izgled. Na kraju se sama zaustavila, možda zbog moje šutnje, učinila nekoliko koraka po sobi i, ne pogledavši me, ravnodušnim tonom zapitala me “je li Raymond sretan”. Imala sam dojam da sam osvojila još jedan poen, i odmah sam shvatila zašto. Tada mi se u glavi počelo miješati pravo mnoštvo planova, osjetih kako se savijam pod težinom svojih argumenata. Odmah sam znala što joj treba reći:

– “Sretan” i mnogo više od toga! Anne mu ne dopušta da misli na nešto drugo. Veoma je spretna.

– Veoma! – uzdahne Elsa.

– Nikad ne biste pogodili na što ga je navela da se odluči... Udat će se za nj...

Elsa me zaprepašteno pogleda:

– Udati za nj? Raymond se hoće oženiti, on?

– Da – odgovorih. – Raymond se želi oženiti.

Odjednom me spopala želja da se nasmijem. Ruke su mi drhtale. Elsa je izgledala ošamućena, kao da sam je udarila. Nisam joj smjela dopustiti da razmisli i zaključi kako, na kraju krajeva, to i dolikuje njegovim godinama i kako ne može provesti cijeli život s milosnicama. Nagnula sam se naprijed i spustila glas kako bih je se što više dojmila.

– To se ne smije dogoditi, Elsa. Ja već patim. To nije moguće, vi dobro razumijete.

– Da – odgovori ona.

Izgledala je kao začarana, to me nagonilo na smijeh i još više sam počela podrhtavati.

– Čekala sam vas – nastavih. – Samo ste vi sposobni da se borite protiv Anne. Jedino ste vi tome dorasli.

Kao da je samo čekala da mi povjeruje.

– Ali, ako je ženi, znači da je voli – primijeti ona.

– Ne – tiho rekoh – vas on voli, Elsa! I ne pokušavajte mi reći kako to ne znate.

Vidjeh kako trepće kapcima; okrenula se da bi sakrila zadovoljstvo, nadu koju sam joj pružala. Ponašala sam se kao u vrućici, točno sam osjećala što joj treba reći.

– Razumijete – nastavih – zanjela ga je mirom bračnog ognjišta, moralom, i uhvatila ga je.

Mučile su me vlastite riječi... Jer, napokon, to što sam izrazila bili su moji vlastiti osjećaji, svakako, u svom elementarnom i grubom obliku, ali osjećaji koji su odgovarali mojim mislima.

– Ako se taj brak ostvari, naš život utroje je razrušen, Elsa. Oca treba štititi, on je veliko dijete... Jedno veliko dijete...

Uporno sam ponavljala ono “veliko dijete” Sve mi se činilo malo i previše melodramatično, ali već su lijepe zelene Elsine oči bile ispunjene samilošću. Završila sam kao da psalam izgovaram.

– Pomozite mi, Elsa. Govorim vam to zbog vas, zbog mog oca, zbog vaše uzajamne ljubavi.

U sebi još zaključih: “...i zbog malih Kineza.”

– Ali što mogu učiniti? – zapita Elsa. – Čini mi se da je to nemoguće.

– Ako smatrate da je nemoguće, onda odustanite – rekoh glasom koji nazivaju skrhanim.

– Kakva drolja! – promrmlja Elsa.

– To je pravi izraz – odgovorih ja tada i sama odvratih pogled.

Elsa se na očigled preporodila. Izvrgla ju je ruglu, ona će joj pokazati, toj spletkarici, što ona može, Elsa Mackenbourg. A moj otac je voli, ona je to uvijek znala. Ni ona sama, uz Juana, nije mogla zaboraviti Raymondovu zavodljivost. Jasno, ona mu nije spominjala bračno ognjište, ali ona ga barem nije zamarala, nije pokušavala...

– Elsa – rekoh joj, jer je više nisam mogla podnositi, – posjetit ćete Cyrila, reći ćete mu da vas ja šaljem i zamoliti ga za gostoprimstvo. On će to već nekako srediti s majkom. Reći ćete mu da ću ujutro doći do njega. Razgovarat ćemo svi troje.

Šale radi, na vratima dodah:

– Za svoju sudbinu se borite, Elsa.

Ona ozbiljno potvrdi glavom, kao da nije imala petnaestak sudbina, onoliko koliko i muškaraca koji su je

izdržavali. Gledala sam je kako se svojim plesnim korakom udaljuje u sunce. Za nekoliko dana otac će je ponovno poželjeti. Toliko sam mu davala.

Bilo je tri i pol popodne: u ovom trenutku sigurno je spavao u Anninom naručju. I ona sama opuštena, razgaljena, sva u toplini užitka, sreće, sigurno se je predavala snu... Brzo sam počela kovati planove ni časa ne vodeći računa o sebi samoj. Koračala sam po sobi, ne zaustavljajući se, dolazila do prozora, bacala pogled na savršeno tiho more, raspršeno u pijesku, vraćala sam se prema vratima, okretala. Računala sam, razmišljala, odbacivala sve prigovore; nikad mi nije padalo na pamet da ljudski duh može biti tako hitar, tako okretan. Osjećala sam se opasno spretnom i, valu gađenja koji je izlazio iz mene, protiv mene, od svojih prvih objašnjenja Elsi, pridruživao se nekakav osjećaj ponosa, unutrašnjeg sudioništva, usamljenosti.

Sve se to – je li potrebno da kažem? – srušilo za vrijeme kupanja. Pred Annom sam drhtala od grižnje savjesti, što sam sve činila samo da se iskupim. Nosila sam joj torbu, žurila da joj pružim ručnik kad je izlazila iz vode, obasipala sam je uslugama, ljubaznim riječima; ta tako brza promjena, nakon šutnje posljednjih dana, morala ju je iznenaditi, čak i obradovati. Otac je bio oduševljen. Anne mi je zahvaljivala osmijehom, veselo mi je odgovarala, a ja sam se sjećala onog “Kakva drolja! – To je pravi izraz.” Kako sam to mogla reći, prihvatiti Elsine gluposti? Sutra ću joj savjetovati da ode, priznat ću joj da sam se prevarila. Sve će biti kao i prije i, na kraju krajeva, položiti ću taj svoj ispit! Matura je svakako korisna.

– Zar ne?

Govorila sam Anni.

– Zar ne da je matura korisna?

Ona me pogleda i prasne u smijeh. I sama se nasmijali, sretna što je vidim tako veselu.

– Nevjerojatni ste – odgovori mi.

Istina je da sam bila nevjerojatna, a da je još znala što sam naumila da učinim! Umirala sam od želje da joj to ispriповјedim, da vidi koliko sam doista nevjerojatna! “Zamislite, i Elsu sam uvela u komediju: izigrava da je zaljubljena u Cyrila, stanuje kod njega, gledamo ih kako se voze brodom, susrest ćemo ih u šumi, na obali. Elsa je postala lijepa. Oh, jasno, nije lijepa kao vi, ali iz nje zrači nešto zbog čega se muškarci okreću za njom. Moj otac to neće dugo podnositi: nikad se nije mirio s tim da se tako brzo utješi neka žena koja mu je pripadala i to, u neku ruku, pred njegovim očima. Posebno ne s muškarcem koji je mlađi od njega. Razumijete li, Anne, on će je vrlo brzo poželjati, iako vas voli, da bi sebe potvrdio. Vrlo je tašt ili vrlo siguran u sebe, kako hoćete. Elsa će, po mojim uputama, učiniti ono što treba. Jednog dana on će vas prevariti, a vi to nećete moći podnijeti, zar ne? Vi niste od onih žena koje dijele. Tada ćete otići, a to je ono što želim. Da, glupo je, mrzim vas zbog Bergsona, zbog vrućine; razmišljala sam da... Ne usuđujem vam se o tome čak ni govoriti, toliko je to besmisleno i smiješno. Zbog te mature želim vas zavaditi s nama, prijateljicu moje majke, našu prijateljicu. Pa ipak, korisna je ta matura, zar ne?” – Zar ne?

– Što to zar ne? – reče Anne. – Da je matura korisna.

– Da – odgovorih.

U stvari, bolje je da joj ništa nisam rekla, ona možda ne bi shvatila. Bilo je stvari koje Anne nije shvaćala. Skočila sam u vodu, otplivala za ocem, brčkala se s njim, opet našla slast u igri, vodi i čistoj savjesti. Sutra ću promijeniti sobu; smjestit ću se na tavanu zajedno sa svojim školskim knjigama. Bergsona ipak neću uzeti; ne treba pretjerivati! Dva poštena sata rada, u osami, marljivoj tišini, mirisu tinte, papira. Uspjeh u listopadu, očev zadivljeni osmijeh, Annina pohvala, svjedodžba. Bit ću inteligentna, pomalo ravnodušna, kao i Anne. Možda i posjedujem intelektualne sposobnosti... Zar nisam u pet minuta stvorila logički plan, istinabog vrijedan prezira, ali logičan. A Elsa? Ulovila sam je na taštinu, osjećaje, pridobila sam je za nekoliko trenutaka, onoliko koliko joj je trebalo da kovčeg uzme. Smiješno, uostalom: već sam bila ciljala na Elsu, opazila pukotinu, dobro odmjerila udarac prije nego što sam progovorila. Prvi put sam upoznala taj izvanredni užitak: proniknuti u jedno biće, otkriti ga, izvući na vidjelo i, tu, pogoditi. Kao kad čovjek, oprezno, stavlja prst na oprugu, pokušala sam pronaći nekoga i eto, odmah se otkačilo. Pogodak! Nisam to poznavala, uvijek sam bila previše nagoniska. Kad bih i pogodila neko biće, bilo je to nepažnjom. Sav taj čudesni mehanizam ljudskih refleksa, svu tu snagu govora, sve sam to nenadano nazrela... Kakva šteta što sam do toga došla pomoću laži. Jednog dana ću nekoga strastveno voljeti i tražiti put do njega, ovako, oprezno, nježno, drhtavom rukom...

3.

Kad sam sutradan išla prema Cyrilovoj vili osjećala sam se, intelektualno, mnogo manje sigurnom u sebe. Slaveći svoje ozdravljenje za večerom sam mnogo popila i bila više nego vesela. Govorila sam ocu da ću diplomirati filozofiju, da ću se družiti s učenim ljudima, da želim postati slavna i nepodnošljiva. On će morati upotrijebiti sve reklamne trikove pa i skandal da me lansira. Izmjenjivali smo smiješne ideje, grohotom se smijali. I Anne se smijala, ali manje bučno, više blago i kao da oprašta. S vremena na vrijeme, kad bi moje ideje o lansiranju prelazile okvire literaturi uobičajene pristojnosti, prestajala bi se smijati. Ali otac je bio tako očito sretan zato što smo se našli u našim glupim šalama, da ništa nije prigovarao. Na kraju su me odveli u postelju i pokrili. S ljubavlju sam im zahvalila i pitala ih što bih ja bez njih. Otac to uistinu nije znao, Anne je čini se imala jednu prilično okrutnu ideju o tome, ali kad sam je zamolila da mi je kaže i kad se ona sagnula iznad mene, san me uhvatio. Pozlilo mi je usred noći. Buđenje ujutro bilo je tako mučno kao nikad do tada. S nejasnim mislima i neodlučnim srcem krenula sam prema borovoj šumi i ne opažajući jutarnje more i uzbuđene galebove.

Cyrila sam zatekla na ulazu u vrt. Poletio mi je u susret, zgrabio me u naručje, žestoko stisnuo uza se i isprekidano, nejasno počeo šaputati:

– Draga, tako sam bio zabrinut... Tako dugo... Nisam

znao da i sam toliko mogu biti nesretan... Svako popodne prolazio sam ispred uvale, jedan put, dva puta... Nisam vjerovao da to toliko volim...

– Ni ja tebe – rekoh.

U stvari, to me istodobno iznenadilo i ganulo. Bilo je žao da se osjećam tako loše, što mu ne mogu posvjedočiti svoje osjećaje.

– Kako si blijeda – reče on. – Sad ću se ja brinuti o tebi, neću dopustiti da te i dalje zlostavljaju.

Prepoznala sam Elsinu maštu. Zapitala sam Cyrila kako ju je prihvatila njegova majka.

– Predstavio sam je kao prijateljicu siroticu – reče Cyril. – Uostalom, Elsa je ljupka djevojka. Sve mi je ispričala o toj ženi. Zanimljivo, tako lijepo lice, tako plemenito, a takvi spletkarski potezi.

– Elsa je mnogo pretjerala – tiho odgovorih. – Upravo sam joj htjela reći da...

– I ja tebi nešto moram reći – prekine me Cyril. – Cécile, želim te oženiti.

Na trenutak me uhvatila panika. Trebalo je nešto učiniti, reći. Da se nisam osjećala tako grozno loše...

– Volim te – govorio mi je Cyril u kosu. – Napustit ću pravo, nude mi zanimljivo namještenje... jedan ujak... Imam dvadeset i šest godina, nisam više dječarac, ozbiljno govorim. Što ti kažeš?

Očajnički sam tražila neku lijepu dvosmislenu rečenicu. Nisam se željela udati za nj. Voljela sam ga, ali se nisam htjela udati za nj. Ni za koga se nisam htjela udati, bila sam umorna.

– To nije moguće – promucah. – Moj otac...

– Tvoj otac je moja briga – reče Cyril.

– Anne neće htjeti – odgovorih. – Ona smatra da nisam zrela. I ako ona kaže ne, to će ponoviti i moj otac. Tako sam umorna, Cyril, koljena mi klecaju od uzbuđenja, sjednimo. Evo Else.

Silazila je u kućnoj haljini, svježja i blistava. Osjećala sam se sivom i mršavom. Oboje su imali zdrav, izazovan, bujan izgled i to me još više snuždilo. Elsa me posjela vrlo obazrivo, kao da sam iz zatvora izašla.

– Kako Raymond? – upita. – Zna li da sam došla?

Osmijeh joj je bio osmijeh sretne žene koja je oprostila, koja se nada. Njoj nisam mogla reći da ju je otac zaboravio, a njemu, da se ne želim udati za nj. Sklopila sam oči. Cyril je otišao donijeti kavu. Elsa je govorila i govorila, očigledno me smatrala vrlo istančanim bićem, imala povjerenja u mene. Kava je bila vrlo jaka, mirisava, sunce mi je pomalo vraćalo snagu.

– Uzalud sam se trudila, rješenje nisam našla – reče Elsa.

– Pa i nema ga – odvrati Cyril. – To je zaslijepljenost, zanos, ništa se tu ne može učiniti.

– Može – odgovorih. – Postoji jedan način. Nemate nimalo mašte.

Laskalo mi je kad sam vidjela kako pažljivo prate moje riječi: deset godina su bili stariji, a ništa im nije padalo na pamet! Nehajnim tonom započeh:

– Problem je psihološke naravi.

Dugo sam govorila, objašnjavala im svoj plan.

Postavljali su mi iste prigovore koje sam i ja sebi postavljala, osjećala sam duboko nezadovoljstvo što ih mogu opovrgnuti. Nikakvog razloga nije bilo za to, ali kako sam ih svakako htjela uvjeriti, sva sam se unijela u svoje riječi. Pokazala sam im da je moguće. Još mi je preostalo da im pokažem da to ne treba učiniti, ali za to nisam nalazila jednako logične razloge.

– Ne volim te spletke – reče Cyril. – Ipak, ako je to jedina mogućnost da se oženimo, prihvaćam.

– Nije to baš Annina krivica – rekoh.

– Vrlo dobro znate da ćete se, ako ona ostane, udati za onoga koga ona izabere – reče Elsa.

Možda je to bilo točno. Vidjela sam Annu kako mi, na moj dvadeseti rođendan, predstavlja mladića, koji je diplomirao, kojeg očekuje sjajna budućnost, intelektualnog, uravnoteženog, i jasno, vjernog. Pomalo onakvog, kakav je uostalom i Cyril bio. Počeh se smijati.

– Molim te, ne smij se – reče Cyril. – Reci mi da ćeš biti ljubomorna kad ću glumiti da volim Elsu. Kako si to mogla zamisliti, voliš li me ti?

Govorio je tiho. Elsa se obazrivo udaljila. Gledala sam to preplanulo, napeto lice, tamne oči. Cyril me volio, to je stvaralo nekakav čudan osjećaj u meni. Promatrala sam mu usta, puna, tako blizu... Nisam se više osjećala intelektualnom. Primaknuo je malo svoje lice tako da su nam se usne, dotaknuvši se, prepoznale. Sjedila sam, otvorenih očiju, usana nepomično priljubljenih uz njegove, tople, čvrste; usne su mu lagano zadrhtale, oslonio se malo kako bi to zatomio, a onda su mu se usne otvorile, poljubac

je najprije zatreperio, zatim je postao snažan, spretan, i suviše spretan... Osjećala sam da imam više dara da ljubim jednog mladića na suncu nego da diplomiram. Zadihana, odmakla sam se malo od njega.

– Cécile, mi moramo živjeti zajedno. Odigrat ću tu malu igru s Elsom.

Pitala sam se jesu li moji proračuni točni. Bila sam duša, režiser komedije. Mogla sam je prekinuti kad sam htjela.

– Neobične ideje imaš – reče Cyril s malim okolišajućim osmijehom koji mu je krivio usta i davao izgled razbojnika, vrlo lijepog razbojnika...

– Poljubi me, – prošaptah – brzo me poljubi.

I tako sam započela komediju. Protiv svoje volje, nehajno i iz znatiželje. Bilo je trenutaka kad sam poželjela da to bude hotimice, s mržnjom i žestinom... Da sebe barem mogu optužiti, a ne lijenost, sunce i Cyrilove poljupce.

Nakon sat vremena, prilično zlovoljna, napustila sam zavjerenike. Ipak, cijeli niz razloga me još mogao smiriti: moj plan je mogao biti loš, oca je strast prema Anni mogla dovesti do vjernosti. K tome još, ni Cyril ni Elsa ništa nisu mogli učiniti bez mene. Svakako ću pronaći način da zaustavim igru, ako mi se učini da bi otac mogao upasti u stupicu. U svakom slučaju, zabavno je bilo pokušati, vidjeti koliko su moji psihološki proračuni opravdani ili pogrešni. Osim toga, Cyril me voli, Cyril me hoće oženiti: ta misao je bila dovoljna da me udobrovolji. Ako bude mogao čekati godinu ili dvije, vrijeme potrebno da postanem punoljetna, prihvatit ću. Već sam vidjela sebe kako živim s Cyrilom, kako

spavam uz nj. Kako ga ne napuštam. Svake nedjelje ćemo ručati s Annom i ocem, jedinstveno kućanstvo, a možda i s Cyrilovom majkom, što će još više pridonijeti stvaranju obiteljske atmosfere.

Annu sam srela na terasi, silazila je na plažu da se pridruži ocu. Dočekala me ironičnim izrazom kojim se dočekuju ljudi što su večer ranije malo više popili. Zamolila sam je da mi kaže ono što mi je rekla prije nego što sam zaspala, ali ona je smijući se odbila pod izgovorom da bi me to naljutilo. Otac je upravo izlazio iz vode, snažan i mišićav, izgledao mi je divan. Kupala sam se s Annom, ona je plivala polako, s glavom iznad vode, da ne smoči kosu. Onda smo se svi troje potrbuške opružili na pijesak, ja u sredini, šutljivi i mirni.

Baš tada se na kraju uvale pojavila jedrilica, razapetih jedara. Otac ju je prvi ugledao:

– Jadni Cyril nije više mogao izdržati – reče smijući se. – Anne, da mu oprostimo? U biti, dobar momak.

Podigoh glavu i osjetih opasnost:

– Ali što to radi? Obilazi zaljev. Ah! pa nije sam...

Sad je i Anne podigla glavu. Brodica je trebala proći ispred nas i udaljiti se. Raspoznala sam Cyrilovo lice, preklinjala ga u sebi da nestane.

Uzvik mog oca nagna me da se trgnem, iako sam ga već dvije minute očekivala:

– Pa... pa to je Elsa! Što ona tu radi?

Okrene se prema Anni:

– Nevjerojatna djevojka! Sigurno je obrlatila jadnog momka i nagnala staru gospođu da je primi.

Ali Anne ga nije slušala. Gledala je mene. Uхватила sam njen pogled pa sam lice, obliveno sramom, spustila u pijesak. Ona pruži ruku, spusti mi je na vrat:

– Pogledajte me. Mrzite li me?

Otvorih oči: pogled kojim je promatrala bio je zabrinut, gotovo zaklinjući. Prvi put me pogledala onako kako se gleda biće koje osjeća i misli, i to na dan kad... Zajecala sam, žestoko okrenula glavu u očevom pravcu kako bih se oslobodila te ruke. On je gledao brod.

– Jadna moja djevojčice – nastavi Annin glas. – Jadna moja mala Cécile, to je pomalo i moja krivica, nisam možda trebala biti tako nepopustljiva...

Nisam vam htjela nanijeti bol, vjerujete mi? Nježno mi je milovala kosu, potiljak. Nisam se micala. Obuzimao me isti osjećaj kao onda kad je pijesak bježao ispod mene nakon povlačenja vala: želja da se predam, želja za nježnošću i nikakav drugi osjećaj, ni strast ni srdžba, nikad me nije bio tako obuzeo kao sada. Ostaviti tu komediju, povjeriti svoj život, prepustiti se njenim rukama sve do kraja svojih dana. Nikad do tada nisam osjetila tako veliku slabost, takvu poplavu nemoći. Sklopila sam oči. Činilo mi se kao da mi je srce prestalo kucati.

4.

Otac, osim čuđenja, ništa drugo nije pokazao. Sobarica mu je objasnila da je Elsa došla po svoje stvari i da je odmah otišla.

Ne znam zašto mu nije spomenula da se sa mnom sastala. Bila je mještanka, vrlo romantična, i morala je stvoriti prilično sočnu sliku o našem položaju. Pogotovo s izmjenama soba koje je sama obavljala.

Otac i Anne dakle, mučeni grižnjom savjesti, obasuše me pažnjom i dobrotom koje su mi, u početku nepodnošljive, vrlo brzo postale ugodne. Ukratko, iako je to bilo moje maslo, nimalo mi ugodno nije bilo bez prestanka sretati Cyrila i Elsu, gledati ih kako se drže za ruke i pružaju sliku savršenog slaganja. Sama više nisam mogla jedriti, ali je zato mogla Elsa koju sam gledala kako prolazi i kako joj vjetar mrsi kosu kao i meni ranije. Nimalo mi nije bilo teško da izigravam ozbiljnost i lažnu ravnodušnost kad smo ih sretali. Jer, posvuda smo ih sretali: u borovoj šumi, u selu, na cesti. Anne bi me pogledala, skrenula razgovor na desetu stvar, položila bi mi ruku na rame da me ohrabri. Jesam li rekla da je bila dobra? Ne znam je li ta dobrota bila finiji oblik njene inteligencije ili, jednostavnije, njene ravnodušnosti, ali uvijek je nalazila pravu riječ, pravi pokret, i da sam uistinu patila, bolje podrške nisam mogla imati.

Ja sam dakle, ne uznemirujući se previše, prepustila sve da ide onako kako ide, jer, rekla sam već, otac nije

pokazivao nikakav znak ljubomore. To mi je dokazivalo njegovu privrženost Anni i ljutilo me malo jer mi je otkrivalo ništavnost mojih planova. Jednog dana otac i ja išli smo na poštu i sreli Elsu; činilo se kao da nas nije vidjela, a otac se, sa zviždukom, okrenuo za njom kao za nepoznatom ženom:

– Elsa se strašno pozgodnila, zar ne?

– Ljubav joj godi – odgovorih.

On me začuđeno pogleda:

– Kao da te više ne pogađa tako...

– Što bi ti htio – odgovorih mu. – Istih su godina, bilo je neizbježno.

– Da nije bilo Anne nimalo ne bi bilo neizbježno...

Bio je bijesan.

– Zar misliš da bi mi jedan deran preoteo ženu, ako ja to ne bih htio...

– Ali i godine igraju – ozbiljno odgovorih.

Slegnuo je ramenima. Kad smo se vraćali bio je zamišljen. Možda je mislio kako je Elsa doista mlada, a i Cyril također; i kako će ženeći ženu svojih godina ispasti iz kategorije muškaraca bez datuma rođenja kojima je pripadao. Nesvjesno me obuzeo osjećaj pobjede. Kad sam nakon toga kod Anne vidjela sitne bore oko očiju i zareze oko usana, zamrzila sam sebe samu. Ali tako je bilo lako prepustiti se nagonima, a zatim pokajati...

Prođe još jedan tjedan. Cyril i Elsa koji nisu znali kako se stvar razvija, svaki dan su me morali čekati. Nisam se usuđivala otići od njih, jer bi mi sigurno izmamili još kakvu ideju, a to nisam htjela. Uostalom, svako popodne sam odlazila u svoju sobu, pod izgovorom da ću učiti. U stvari,

ništa nisam radila, pronašla sam nekakvu knjigu o yogi i vrlo ozbiljno prionula uza nju; ponekad bi me obuzeo ludi, ali bezglasni smijeh, jer sam se bojala da me Anne ne čuje. Naime, govorila sam joj da samo bubam; igrala sam malo pred njom razočaranu zaljublvenu djevojku koja utjehu crpi u nadi da će jednog dana steći diplomu. Imala sam dojam da me ona zbog toga cijeni pa sam ponekad i Kanta znala citirati za stolom, što je očito bacalo u očaj mog oca.

Jednog popodneva zamotala sam se u ručnik za plažu kako bih što više izgledala hindu, desno stopalo položila sam na lijevo bedro i nepomično se promatrala u ogledalu, ne zato što sam uživala u sebi samoj, već zato da postignem najviši stupanj koncentracije, kad netko pokuca na vrata. Pretpostavljala sam da je sobarica pa kako njoj ništa nije smetalo, doviknula sam da uđe.

Bila je Anne. Na trenutak je nepomično zastala na pragu i nasmiješila se:

– Kakva je to igra?

– Yoga – rekoh. – Ali to nije igra, to je hinduska filozofija.

Približila se stolu i uzela knjigu. Počela sam se zabrinjavati. Knjiga je bila otvorena na stotoj stranici a druge stranice bile su ispisane mojim primjedbama kao "neizvedivo" ili "iscrpljujuće".

– Vrlo ste savjesni – reče mi. – A onaj čuveni rad o Pascalu o kojem ste nam toliko govorili, što je s njim?

Da, istina je da sam za stolom rado raspravljala o jednoj Pascalovoj rečenici praveći se kao da o tome mnogo razmišljam i da radim. Jasno, nikad o tome ni jednu riječ

nisam napisala. Nisam se micala. Anne me mirno gledala i shvatila:

– To što ne radite i što izigravate pajaca pred ogledalom, to je vaša stvar! – reče. – Ali to što kasnije uživate da nam lažete, ocu i meni, to je već ružnije. Uostalom, čudila me je vaša nagla umna aktivnost.

Onda je izašla a ja sam kao skamenjena ostala umotana u svoje ručnike za kupanje; nisam shvaćala zašto je ono nazvala "lažima". O raspravama sam govorila zato da njoj ugodim, a ona me tako grubo obasiplje prezirom. Već sam se bila navikla na njeno novo ponašanje prema meni pa me njen mirni, ponižavajući prezir razbjesnio. Odbacila sam ručnike, obukla hlače, navukla staru bluzu i trčeći izašla. Vrućina je bila nesnosna, ali ja sam trčala gonjena bijesom koji je bio žešći budući da nisam bila sigurna nije li me istodobno i sram. Trčala sam sve do Cyrila, zaustavila se na pragu vile, sva zadihana. Kuće su u popodneвноj vrućini izgledale čudno duboke, tihe i stisnute nad svojim tajnama. Popela sam se do Cyrilove sobe; pokazao mi ju je onog dana kad smo posjetili njegovu majku. Otvorila sam vrata: spavao je, poprijeko ispružen na krevetu, s obrazom na ruci. Promatrala sam ga, punu minutu: prvi put mi se učinio nemoćan i dirljiv. Tiho sam ga pozvala; otvorio je oči i čim me vidio odmah se uspravio:

– Ti? Kako si došla ovamo?

Dadoh mu znak da ne govori tako glasno; kad bi došla njegova majka i zatekla me u sobi svog sina, mogla bi pomisliti... i uostalom, tko ne bi povjerovao... Osjetila sam kako me strah hvata, krenula sam prema vratima.

– Kamo ideš – poviče Cyril. – Vrati se... Cécile.

Uhvatio me za ruku i smijući se zadržao me. Okrenula sam se prema njemu i pogledala ga; bio je blijed, a vjerojatno i ja, pustio mi je ruku. Ali samo zato da bi me odmah privukao u naručje i zagrlio. Smeteno sam mislila: to se mora dogoditi, to se mora dogoditi. A onda je počelo ljubavno kolo: strah i žudnja zajedno, nježnost i žestina, i onaj oštri bol koji se pretopio u pobjednički užitak. Imala sam sreću – a Cyril potrebnu nježnost – da ga otkrijem već tog dana.

Ostala sam kod njega jedan sat, omamljena i začuđena. O ljubavi sam uvijek slušala kao o nečem lakom; zahvaljujući neznanju svojih godina i sama sam o njoj bezobzirno govorila i tad mi se učinilo da nikad više o njoj ne bih mogla govoriti onako ravnodušno i grubo. Cyril je, ležeći uza me, govorio da će me oženiti, da će me cijeli život čuvati. Moja šutnja ga je uznemiravala: uspravila sam se, pogledala ga i nazvala "svojim ljubavnikom". On se podigao malo. Pritisla sam usne na njegovu vratnu žilu koja je još uvijek jače udarala, šaptala sam "dragi moj Cyril, dragi moj". Ne znam je li to ljubav što sam u tom trenutku za njega osjećala – nikad nisam bila postojana i nije mi bilo stalo do toga da se smatram drugačijom nego što jesam. Ali u tom času voljela sam ga više nego sebe samu, život bih bila dala za nj. Kad sam odlazila upitao me je ljutim li se na nj i to me natjeralo u smijeh. Ljutiti se na nj zbog sreće!...

Umorna i troma polako sam se vraćala kroz borove; zamolila sam Cyrila da me ne prati, bilo bi to i previše opasno. Bojala sam se da bi mi se na licu mogli čitati jasni znakovi užitka, u sjenkama ispod očiju, na usnama, u

podrhtavanju. Ispred kuće na dugačkoj klupi sjedila je Anne i čitala. Već sam bila pripremila laži kojima bih opravdala svoju odsutnost, ali ona mi nije postavljala pitanja, nikad ih nije postavljala. Sjela sam pored nje i sjetila se da smo se posvađale. Sjedila sam nepomično, poluzatvorenih očiju, pažljivo sam osluškivala ritam svoga disanja, podrhtavanje prstiju. S vremena na vrijeme sjetila bih se Cyrilova tijela u stanovitim trenucima i srce bi mi zadrhtalo.

Uzela sam cigaretu sa stola, kresnula žigicom po kutiji. Ugasila se. Upalila sam drugu, oprezno, jer nije bilo vjetra, samo mi je ruka podrhtavala. Ugasila se odmah kao i prva. Promrmljala sam nešto i uzela treću. I tada je, ne znam zašto, ta žigica za mene postala životno značajna. Možda stoga što me Anne otrgnuta iz svoje ravnodušnosti, pažljivo, bez osmijeha promatrala. U tom trenu, sve je oko mene nestalo, i vrijeme, postojala je samo ta žigica, moj prst, siva kutija i Annin pogled. Srce mi se uznemirilo, žestoko je počelo udarati, grčila sam prste nad žigicom, ova se upalila, hitro sam je primakla licu, dotakla cigaretom i ona se opet ugasila. Pustila sam da kutija padne na zemlju, sklopila oči. Anne me je promatrala tvrdim, ispitivačkim pogledom. Molila sam u sebi da se bilo što dogodi i da prestane ta napetost. Annine ruke podigoše mi lice, oči sam sklopila od straha da mi ne ulovi pogled. Osjećala sam kako mi ispod kapaka naviru suze umora, nespretnosti, zadovoljstva. Tada, kao da odustaje od svakog ispitivanja, nehajnim, smirujućim pokretom, Anne skine ruke s mog lica, pusti me. Zatim mi zapaljenu cigaretu stavi u usta i mirno se udubi u svoju knjigu.

Tom pokretu sam pridala simboličko značenje,

pokušala sam ga dati. I danas, kad mi se ugasi žigica, oživi u meni taj čudni trenutak, taj jarak između mojeg ponašanja i mene, težina Anninog pogleda i ona praznina unaokolo, ona silina praznine...

5.

Taj nepredvidivi događaj o kojem sam upravo govorila nije mogao proći bez posljedica. Kao i svi ljudi koji su vrlo odmjereni u ponašanju, vrlo sigurni u sebe, tako ni Anne nije podnosila polovičnost. A onaj pokret prema meni, ono nježno popuštanje njenih ruku s mog lica, značio je upravo to. Nešto je naslutila, mogla me je natjerati da priznam ali, u posljednjem trenutku prepustila se samilosti ili ravnodušju. Jer, baviti se sa mnom, odgajati me, bilo joj je isto tako teško kao i pomiriti se s mojim slabostima. Što ju je drugo, ako ne osjećaj dužnosti, moglo nagnati da igra ulogu skrbnika, odgajatelja; udajući se za mog oca istodobno bi se i o meni brinula. Više bih voljela da je to stalno negodovanje, ako tako mogu kazati, proizlazilo iz ljutnje ili nekog površnijeg osjećaja: sama bi navika to brzo prevladala; čovjek se navikne na tuđe mane kad ne smatra da mu je dužnost ispraviti ih. Poslije šest mjeseci ja bih u njoj trebala izazivati samo osjećaj zamaranja, nježnog zamaranja; baš ono što bi mi bilo potrebno. Ali ona to neće, osjećati; ona će se uvijek osjećati odgovornom za mene i, u stanovitom smislu, ona će to i biti, jer sam još uvijek veoma savitljiva. Savitljiva i tvrdoglava.

Naljutila se dakle i dala mi to do znanja. Nekoliko dana kasnije, za ručkom opet se poveo razgovor o mojim nepodnošljivim dužnostima za vrijeme praznika. Bila sam malo preslobodna, naljutio me čak i otac i na kraju me Anne

zaključala u moju sobu, sve to ne izgovorivši ni jednu riječ glasnije od druge. Nisam znala što je učinila, a kako sam bila žedna, krenula sam prema vratima i pokušala ih otvoriti; kako nisu popustila, shvatila sam da sam zaključana. Nikad me nitko nije zatvorio u životu: obuzeo me strah, pravi strah. Potrčala sam do prozora, ali tim putem se ni na koji način nije moglo izaći. Okrenula sam se, sva izbezumljena, bacila sam se na vrata i jako povrijedila rame. Stisnutih zuba, nikoga nisam htjela zvati da mi otvori, pokušala sam razbiti ključanicu. U bravi su mi ostale škare za nokte. Onda sam stala nasred sobe, uspravna, praznih ruku. Savršeno nepomična, osluškujući mir i spokojnost što su me, dok su mi se misli sređivale, počeli ispunjavati. To je bio moj prvi dodir s okrutnošću: osjećala sam je kako se rađa u meni, kako mi postupno steže misli. Legla sam na krevet i brižljivo iskovala plan. Moj bijes je bio tako nerazmjeran sa svojim povodom da sam se dva ili tri puta u toku popodneva digla da izađem iz sobe i začudila kad sam se sudarila sa zatvorenim vratima.

U šest sati dođe otac da mi otvori. Kad je ušao u sobu nespješno sam se digla. Pogledao me bez riječi, ja sam mu se, opet nespješno nasmiješila.

– Hoćeš li da razgovaramo? – reče mi.

– O čemu? – odvratih. – I sam se toga groziš kao i ja. To su objašnjavanja koja ne vode ničemu...

– Istina je. – Bio je ohrabren. – Moraš biti ljubazna s Annom, strpljiva.

Taj izraz me iznenadi: ja, strpljiva s Annom... On izvrće problem. U biti, smatra Annu ženom koja se nameće

njegovoj kćeri. Više nego suprotno. Sve nade bile su dopuštene.

– Bila sam neljubazna – rekoh. – Ispričat ću se Anni.

– Jesi li... hm... jesi li sretna?

– Jasno – rekoh olako. – I onda, ako se s Annom budemo previše navlačili, udat ću se nešto ranije i zdravo.

Znala sam da će ga takvo rješenje sigurno pogoditi.

– Nije to izlaz na koji treba misliti... Nisi Snjeguljica... Zar ti ne bi bilo žao da me tako brzo ostaviš? Samo dvije godine samo živjeli zajedno.

Ta pomisao mi je bila nepodnošljiva kao i njemu. Zamislila sam trenutak kad ću zaplakati na njegovim grudima, kad ću mu govoriti o izgubljenoj sreći i neizmjernim osjećajima.

– Mnogo pretjerujem, sam znaš. Anne i ja se, sve u svemu, dobro slažemo. S uzajamnim ustupcima...

– Da, naravno – složi se on.

Sigurno je mislio kao i ja da ustupci vjerojatno ne bi bili uzajamni, da bi ih samo ja pravila.

– Razumiješ – nastavih – ja vrlo dobro znam da je Anne uvijek u pravu. Njen život je mnogo uspjeliji od našeg, mnogo smisleniji...

Nehotice se pokrenuo kao da se želi usprotiviti, ali ja sam prešla preko toga:

– ... Od danas za mjesec ili dva, ja ću potpuno prihvatiti Annine ideje; više među nama neće biti rasprava. Samo, potrebno je malo strpljivosti.

Promatrao me je, očigledno zbunjen.

Ali i preplašen: gubio je druga u svojim budućim nestašlucima, a gubio je pomalo i jednu prošlost.

– Ni u čemu ne treba pretjerivati – tiho odgovori. – Priznajem da sam te naveo da provodiš život koji možda nije za tvoje godine pa ni... hm, pa ni za moje, ali to je još manje glup ili nesretan život... ne. U biti, nismo bili previše... hm... tužni, ne, neuravnoteženi, za vrijeme ove dvije godine. Ne treba sve samo tako zanjekati zato što je Annin pogled na život malo drugačiji.

– Ne treba zanjekati, ali treba napustiti – rekoh s uvjerenjem.

– Očito – zaključio je otac, a onda siđosmo.

Anni sam se ispričala bez ikakve nelagodnosti. Ona mi je odgovorila da je ispričavanje nepotrebno i da je vjerojatno vrućina razlog naše svađe. Osjećala sam se ravnodušnom i veselom.

S Cyrilom sam se našla u borovoj šumi, kako smo se dogovorili; rekla sam mu što treba učiniti. Slušao me je s primjesom straha i divljenja. Zatim me je uzeo u naručje, ali bilo je prekasno, morala sam se vratiti. Začudilo me kako sam se teško rastala od njega. Ako je tražio nešto čime će me zadržati uza se, onda je to našao. Moje tijelo ga je prepoznavalo, nalazilo je samo sebe, rascvjetavalo se uz njegovo. Strastveno sam ga poljubila, htjela sam mu nanijeti bol, staviti mu biljeg zbog kojeg ću mu svakog trena cijelu večer biti na pameti, koji će ga nagnati da me noću sanja. Jer noć će biti beskrajna bez njega, bez njegova tijela uz moje, bez njegove spretnosti, žestoke nagle strasti i njegovih dugih milovanja.

6.

Sutradan ujutro nagovorila sam oca da malo prošećemo po okolici. Razgovarali smo bezbrižno o beznačajnim stvarima. Na povratku prema vili predložila sam mu da se vratimo kroz borovu šumu. Bilo je točno deset i trideset, nisam kasnila. Otac je išao ispred mene, jer je staza bila uska i puna bodljikavih kupina koje je on pažljivo razmicao kako ne bih ogrebla noge. Kad sam ga vidjela da se zaustavio, shvatila sam da ih je opazio. Približila sam mu se. Cyril i Elsa spavali su ispruženi na borovim iglicama, pružali su sve znakove ladanjske sreće. Sama sam im rekla što će činiti, ali kad sam ih ugledala u tom položaju, ipak me zaboljelo. Elsina ljubav prema mom ocu, Cyrilova ljubav prema meni, je li ih to moglo spriječiti da budu jednako mladi, jednako lijepi i tako blizu jedno drugom... Pogledala sam oca, on ih je promatrao nepomično, uporno, neprirodno blijed. Uхватила sam ga za ruku:

– Nećemo ih buditi, idemo.

Posljednji put je bacio pogled na Elsu. Ona je ležala nauznak izlažući svu svoju mladu ljepotu, blistava i riđokosa, s laganim Osmijehom na usnama, osmijehom konačno zarobljene mlade nimfe... On se okrene i krene dugim koracima.

– Djevojčura – mrmljao je – djevojčura!

– Zašto to govoriš? Ona je slobodna, zar ne?

– Nije to to! Zar ti je bilo ugodno vidjeti Cyrila u njenom

naručju?

– Više ga ne volim – odgovorih.

– Ni ja više ne volim Elsu – bijesno poviče. – Ali ovo mi ipak nije baš svejedno. Na kraju krajeva... hm... živio sam s njom! To je još gore...

Znala sam da je to još gore! Morala ga je obuzeti ista želja kao i mene: da pojuri, da ih rastavi, da ponovo uzme svoje, ono što je bilo njegovo.

– Kad bi te Anne čula!...

– Što? Kad bi me Anne čula?... Očigledno ne bi shvatila ili bi je pogodilo, to je prirodno. Ali ti? Ti si moja kći, zar ne? Ti me više ne razumiješ, zar si i ti pogođena?

Kako mi je bilo lako upravljati njegovim mislima. Malo sam se i uplašila toga što ga tako dobro poznajem.

– Nisam pogođena – rekoh mu. – Ali stvarnosti treba pogledati u lice. Elsino pamćenje je slabo. Cyril joj se sviđa, ona je za tebe izgubljena. Posebno nakon onoga što si joj učinio, to su stvari koje se ne opraštaju...

– Kad bih samo htio – počne otac i zaustavi se, preplašen...

– Ne bi ti uspjelo – odgovorih mu s uvjerenjem, kao da je prirodno što raspravljamo o njegovim šansama da ponovo osvoji Elsu.

– Ali ja na to ne mislim – reče, vraćajući se zdravom razumu.

– Jasno – odgovorih mu slegnuvši ramenima.

To slijeganje ramenima značilo je: “Nemoguće, stari moj, ti si ispao iz igre.” Do kuće mi ništa više nije rekao. Kad

smo se vratili, zagrlio je Annu, držao je nekoliko trenutaka uza se sklopljenih očiju. Ona se prepustila, nasmiješena, začuđena. Izašla sam iz sobe i u hodniku se naslonila na zid, drhtala sam od stida.

U dva sata začula sam lagani Cyrilov zvižduk i sišla na plažu. Odmah me digao na brod i krenuo prema pučini. More je bilo pusto, nikome nije padalo na pamet da isplovi po takvom suncu. Kad smo se već našli daleko, on spusti jedro i okrene se prema meni. Do tada gotovo ni riječ nismo progovorili:

– Jutros..., počne on.

– Šuti! – rekoh. – Oh, šuti...

Nježno me je položio na ceradu. Bili smo mokri, kupali smo se u znoju, nespretni i užurbani; brod se pod nama ravnomjerno ljuljao. Gledala sam sunce točno iznad glave. A onda iznenadno Cyrilovo šaputanje, zapovjedničko i nježno... Sunce se odvojilo od neba, razletjelo, padalo je na mene... Gdje sam? Na dnu mora, u dnu vremena, na dnu užitka... Glasno sam pozvala Cyrila, nije mi odgovorio, nije bilo potrebno da mi odgovori.

Zatim svježina hladne vode. Smijali smo se, opčinjeni, lijeni, zahvalni. Imali smo sunce i more, smijeh i ljubav, hoćemo li to ikad više naći kao tog ljeta, s istim sjajem, istom snagom koju su nam davali strah i grižnja savjesti?...

Osim tjelesnog i vrlo stvarnog užitka koji mi je pružila ljubav, osjećala sam, kad se toga sjetim, i nekakav duševni užitak. Izraz “voditi ljubav”, bez obzira na njegov smisao, sam po sebi nosi određeni čar. Ta riječ “voditi”, tako materijalna i praktična, spojena s poetskom apstrakcijom

riječi “ljubav”, očaravala me. Ranije sam o tome govorila bez i najmanjeg stida, bez i najmanje nelagode i ne opažajući okus izraza. Sad sam osjećala kako postajem sramežljiva. Spuštala sam pogled kad bi otac malo upornije pogledao Annu, kad bi se ona smijala onim novim tihim, nečednim smijehom koji bi mene i oca nagnao da problijedimo i svratimo pogled kroz prozor. Da smo Anni rekli da joj je smijeh takav, ona nam ne bi povjerovala. Ona se s mojim ocem nije ponašala kao ljubavnica, već kao prijateljica, nježna prijateljica. Ali noću, sigurno... Zabranjivala sam sebi slične misli, mrzila sam ideje koje smućuju.

Dani su prolazili. Zaboravljala sam po malo Annu i svog oca i Elsu. Ljubav me navela da živim otvorenih očiju, u oblacima, ljubazna i mirna. Cyril me je pitao bojim li se da ću dobiti dijete. Odgovorila sam mu da se potpuno oslanjam na nj i njemu je to izgledalo prirodnim. Možda sam mu se zbog toga lako i – podala: on me ne bi smatrao odgovornom i da sam zanjela on bi bio krivac. Preuzeo je na sebe ono što ja nisam mogla: odgovornost. Uostalom, nisam ni zamisliti mogla da bih ostala u drugom stanju sa svojim mršavim i koščatim tijelom... Da se barem jednom i zbog svoje građe smatram sretnom.

Ali Elsa je postajala sve nestrpljivijom. Bez prestanka me je ispitala. Uvijek sam se plašila da me ne iznenade u njenom ili Cyrilovom društvu. Sve je radila da stalno bude na oku mom ocu, posvuda ga je sretala. Stalno je sebi čestitala na zamišljenim pobjedama, potisnutim zanosima koje, govorila je, on nije mogao sakriti. Čudila sam se gledajući djevojku, po svom zanatu inače tako blizu ljubavi za novac, kako postaje romantična, kako je uzbuđuju sitnice kao jedan

pogled, pokret, nju, koju su oblikovali muškarci kojima se žuri. Istina je da nije bila navikla da igra profinjene uloge i da joj je ova morala izgledati kao vrhunac psihološke istančanosti.

Ako je otac malo-pomalo i postajao opsjednut Elsom, Anne kao da to nije opažala. Bio je nježniji, pažljiviji nego ikada i to me je plašilo, jer sam njegovo ponašanje pripisivala nesvjesnoj grižnji savjesti. Bitno je da se još tri tjedna ništa ne dogodi. Vratit ćemo se u Pariz, Elsa također pa, ako ostanu pri sadašnjoj odluci, otac i Anne će se vjenčati. U Parizu će biti i Cyril, i Anne mi neće moći zabraniti da ga srećem, kao što me ni ovdje nije mogla spriječiti da ga volim. On u Parizu ima sobu, daleko od majke. Već sam zamišljala prozor otvoren na plavo i ružičasto, prekrasno pariško nebo, gukanje golubova na olucima, i Cyrila i sebe na uskom krevetu...

7.

Nekoliko dana kasnije ocu se javio jedan naš prijatelj i zakazao mu sastanak u Saint-Raphaelu. Otac nam je to odmah ispričao, sretan što će se izvući malo iz ove dragovoljne i pomalo prisilne usamljenosti u kojoj smo živjeli. Obavijestila sam dakle Elsu i Cyrila da ćemo u sedam sati biti u baru "Soleil" i, ako žele doći da će nas tamo vidjeti. Na nesreću, Elsa je poznavala tog očevog prijatelja, što je udvostručilo njenu želju da dođe. Osjetila sam da bi moglo doći do zapleta pa sam je pokušala odvratiti od nauma. Uzalud.

– Charles Webb me obožava – reče mi dječjom nehajnošću. – Ako me vidi, sigurno će nagovoriti Raymonda da mi se vrati.

Cyriku je bilo svejedno da li će ići ili ne u Saint-Raphael. Njemu je najvažnije bilo da bude tamo gdje sam ja. Vidjela sam to u njegovu pogledu i moram priznati da sam zbog toga bila ponosna.

Dakle, oko šest sati popodne, krenuli smo kolima. Anne nas je povelu svojim automobilom. Voljela sam njena kola: glomazna američka kola kojima se krov mogao otvoriti, ali koja su više odgovarala njenom publicitetu nego ukusu. Ali zato su bila po mojem ukusu, puna sjajnih predmeta, nečujna, izdvojena iz svijeta, na zavojima su se naginjala. K tome, svi troje smo sjedili sprijeda, a ja se nigdje kao u automobilu tako potpuno ne osjećam vezana prijateljstvom.

Svi troje sprijeda, po malo stisnutih laktova, predani istom užitku brzine i vjetra, a možda i istoj smrti. Vozila je Anne, kao da je htjela označiti obitelj koju je trebalo da stvorimo. U njen auto nisam ušla od one večeri u Cannesu i to mi je probudilo maštu.

U baru "Soleil" zatekli smo Charlesa Webba i njegovu ženu. On se bavio kazališnom reklamom, njegova žena se trudila da potroši novac koji je zarađivao i to ludom brzinom i na mlade momke. Potpuno je bio opsjednut mišlju kako vezati kraj s krajem, bez prestanka je trčao za novcem. Odatle i njegov nemir i užurbanost koji su u sebi imali nešto nepristojno. Dugo vremena je bio Elsin ljubavnik, jer ona, usprkos svojoj ljepoti, nije posebno pohlepna žena i sviđao mu se njen nehaj u tom pogledu.

Njegova žena je bila zla. Anne je nije poznavala i brzo sam vidjela kako je njeno lijepo lice poprimilo prezriv i podrugljiv izraz koji je, po običaju, imala u društvu. Charles Webb je govorio mnogo, kao i uvijek, i stalno je ispitivački pogledavao Annu. Očigledno se pitao što ona radi s tim ženskarom Raymondom i njegovom kćerkom. Ponos me ispunjavao pri pomisli da će to vrlo brzo saznati. Otac se malo nagnuo prema njemu, udahnuo i naglo izjavio.

– Stari moj, imam jednu novost za tebe. Anne i ja ćemo se vjenčati 5. listopada.

Gledao ih je, jedno pa drugo, potpuno zabezeknut. Uživala sam. I njegova žena je bila smetena: oduvijek je osjećala određenu slabost prema mom ocu:

– Čestitam – klikne na kraju Webb da je sve odzvanjalo... – Veličanstvena ideja! Draga gospođo, takvog

mangupa natovariti na leđa, pa vi ste uzvišeni!... Konobar!... Ovo moramo proslaviti.

Anne se je smiješila, neusiljeno, mirno. Odjednom sam vidjela kako se Webbovo lice ozarilo, ali nisam se okrenula:

– Elsa! Bože dragi, pa to je Elsa Mackenbourg, nije me vidjela. Raymond, jesi li vidio kako je ta djevojka postala lijepa?...

– Zar ne? – odvrati otac kao sretni vlasnik.

A onda se sjetio i lice mu se izmijenilo.

Anne je svakako morala primijetiti način na koji je otac to izgovorio. Brzo je pogled skrenula s njega i pogledala mene. Baš kad je otvorila usta da nešto kaže nagnula sam se prema njoj:

– Anne, sve ste opčinili svojom elegancijom; jedan čovjek tamo dolje ne skida pogled s vas.

Rekla sam joj to povjerljivim tonom, to jest, onoliko glasno koliko je bilo potrebo da otac čuje. Odmah se hitro okrenuo i opazio čovjeka o kojem sam govorila.

– Ne volim to – reče i uhvati Annu za ruku.

– Kako ste zgodni! – ironično se uzbudi gospođa Webb.
– Charles, niste trebali uznemiravati ove zaljubljenike, dovoljno je bilo da pozovete malu Cécile.

– Mala Cécile ne bi došla – bezobzirno odgovorih.

– A zašto ne? Da vam neki ribar ne udvara?

Jednom me vidjela kako na klupi razgovaram s nekim sprovodnikom autobusa pa se od tada ponašala prema meni kao prema nekom tko je iznevjerio svoj stalež, ukratko, smatrala je da sam se “deklasirala”, kako je to ona nazivala.

– Jasno – odgovorih trudeći se da izgledam vesela.

– I vi mnogo lovite?

Najgore je bilo to što je smatrala da je duhovita. Malo po malo, srdžba me obuzimala.

– Nisam se specijalizirala za pecanje – rekoh – ali lovim.

Nakon toga tajac. Na kraju, svojim neumoljivo razboritim glasom, progovori Anne:

– Raymond, hoćete li zamoliti konobara da mi donese slamku. To je neophodno sa sokom od naranača.

Charles Webb je brzo skrenuo razgovor na osvježavajuća pića. Oca je obuzimao ludi smijeh, vidjela sam to po načinu na koji je uzimao čašu. Anne me zaklinjući pogleda. Odmah smo odlučili da ćemo zajedno večerati kao ljudi koji tek što se nisu porječkali.

Za vrijeme večere mnogo sam popila. Morala sam zaboraviti Annin uznemireni izraz kad bi pogledala oca ili neodređenu zahvalnost kad bi joj se oči spustile na mene. Čim bi me Webbova žena pecnula ja bih je pogledala s razgaljenim osmijehom na usnama. Ta taktika ju je zbunjivala. Brzo je postala agresivna. Anne mi je davala znak da se suzdržim. Što se mene tiče, ja sam na to bila naviknuta, one su u našem društvu bile uobičajena pojava. Zato, slušajući je, nisam bila nimalo napeta.

Poslije večere svratili smo u jedan noćni lokal u Saint-Raphaelu. Tek nešto poslije našeg dolaska, stigoše Elsa i Cyril. Ona se na vratima zaustavila, vrlo glasno dobacila nešto garderobijerki, a onda s jednim Cyrilom iza, ušla u dvoranu. Činilo mi se da se ponaša više kao drolja nego kao zaljubljena žena, ali bila je dovoljno lijepa da je to sebi

mogla dopustiti.

– Tko je taj laf? – upita Charles Webb. – Prilično je mlad.

– Ljubav – zaguguta njegova žena. – Sretna ljubav...

– Mislite! – žestoko odgovori moj otac. – Samo hir, ništa više.

Pogledah Annu. Mirno, ravnodušno promatrala je Elsu, kao da gleda manekene što predstavljaju njene kolekcije ili vrlo mlade žene. Bez ikakve gorčine. Iskreno sam joj se divila zbog tog odsustva sitničavosti, ljubomore. Uostalom, nisam shvaćala zašto bi morala biti ljubomorna na Elsu. Bila je sto puta ljepša, profinjenija od Else. Kako sam bila pijana, to sam joj i rekla. Znatiželjno me pogledala.

– Da sam ljepša od Else? Mislite?

– Svakako!

– To je uvijek ugodno čuti. Ali vi previše pijete, još jedanput. Dajte mi vašu čašu. Niste suviše nesretni što tamo vidite Cyrila? Uostalom, on se dosađuje.

– On je moj ljubavnik – veselo odgovorih.

– Vi ste potpuno pijani! Sva sreća što je vrijeme da se vratimo!

S olakšanjem smo ostavili Webbove. Gospođi Webb sam skrušeno rekla “draga gospođo”. Za upravljač je sjeo otac, a meni je glava klonula na Annino rame.

Mislila sam kako mi je ona draža od Webbovih i svih onih s kojima smo se obično sastajali. Da je bolja, dostojanstvenija, inteligentnija. Otac je malo govorio. Vjerojatno je mislio o tome kako je Elsa stigla.

– Spava? – zapita Annu.

– Kao dijete. Relativno dobro se ponašala. Osim primjedbe o pecan ju, što je bilo pomalo izravno...

Otac se počne smijati. Nakon toga tišina. A onda sam opet začula očev glas.

– Anne volim vas, samo vas volim. Vjerujete li?

– Ne govorite mi to tako često, to mi strah ulijeva...

– Dajte mi ruku.

Morala sam se uspraviti i usprotiviti: “ne, ne u vožnji iznad ponora.” Ali bila sam malo pijana, Annin parfem, morski povjetarac u mojoj kosi, mali ujed koji mi je Cyril ostavio na ramenu dok smo se ljubili, toliko razloga da budem sretna i da šutim. San me hvatao. Kroz to vrijeme, Elsa i jadni Cyril sigurno su se truckali po cesti na motociklu koji je majka poklonila Cyrilu za posljednji rođendan. Ne znam zašto me to ganulo do suza. Naša kola su bila tako mekana, tako dobro su ležala na cesti, tako stvorena za san... San koji gospodin Webb u ovom trenutku sigurno neće uhvatiti! Vjerojatno ću i ja u njenim godinama jednako plaćati mladiće da bi me voljeli, jer ljubav je najnježnija, najzanosnija, najpametnija stvar na svijetu. I cijena je vrlo malo važna. Važno je jedino to da ne postaneš kisela i ljubomorna kao ona na Elsu i Annu. Sasvim tiho se počeh smijati. Anne još više spusti rame: “Spavajte”, reče zapovjednim tonom. I ja zaspah.

8.

Sutradan ujutro, kad sam se probudila, osjećala sam se sasvim dobro, ali bila sam malo umorna i potiljak me malo bolio od sinoćnjeg pretjerivanja. Sunce je, kao i svako jutro, obasjalo moj krevet; odbacila sam plahte, skinula gornji dio pidžame i gola leđa izložila suncu. S licem na savijenoj ruci, u prvom planu vidjela sam grubo tkanje plahte a, nešto dalje, na popločanom podu, muhu što se vrzmala tamo-amo. Sunce je bilo ugodno i toplo, činilo mi se kao da mi dotiče kosti pod kožom, kao da se posebno trudi da me ugrije. Odlučila sam da tako, ne mičući se, provedem cijelo jutro.

Malo po malo, sve jasnije sam se sjećala prošle večeri. Sjetila sam se da sam Anni rekla da je Cyril moj ljubavnik i to me natjeralo u smijeh: kad si pijan kažeš istinu i nitko ti ne vjeruje. Sjetila sam se isto tako i gospođe Webb i prepirke s njom; na takve žene sam bila navikla: u toj sredini i u tim godinama često su bile nesnosne zbog besposličjenja i želje za životom. Annina smirenost k tome, nagnala me da je smatram još gorom i dosadnijom nego obično. To se uostalom moglo i predvidjeti; među očevim prijateljicama nisam vidjela nijednu koja bi mogla izdržati usporedbu s Annom. Da biste s tim ljudima proveli ugodnu večer, trebalo je, ili da budete malo pijani i uživajte u prepirkama s njima, ili da održavate prisne veze s jednim od supruga. Za mog oca to je bilo jednostavnije: Charles Webb i on bili su lovci na suknje. "Pogodi tko danas večera i spava sa mnom? Mala

Mars, iz Saurelovog filma. Bio sam kod Dupoisa i..." Otac se smijao i tapšao ga po ramenu: "Sretni čovječe! Ona je gotovo lijepa kao i Elise". Prijateljska brbljanja. Uzbuđenje i žar koji su unosili u to činili su mi ih ugodnim. Pa čak i tužna Lombardova povjeravanja za vrijeme beskrajnog sjedenja po terasama kafeterija: "Samo sam nju volio, Raymond! Sjećaš li se onog proljeća prije nego što je otišla... Glupo je to, cijeli život za jednu jedinu ženu!" Imalo je to nepriličnu, ponižavajuću, ali i toplu stranu: dva muškarca, uz čašicu alkohola, povjeravaju se jedan drugome.

Annini prijatelji sigurno nikad nisu govorili o sebi samima. Vjerojatno nisu ni poznavali ovakve avanture.

Ili, ako su i govorili o tome, sigurno su to činili uz obazriv osmijeh. Osjećala sam spremnost da dijelim s Annom njenu popustljivost prema našim vezama, popustljivost koja je bila ljubazna i zarazna... Međutim, sebe sam u tridesetoj godini vidjela više nalik na naše prijatelje nego na Annu. Ugušili bi me njena šutnja, ravnodušnost i suzdržljivost. Naprotiv, za petnaest godina, po malo blazirana, nagnut ću se prema zavodljivom muškarcu, koji će i sam biti pomalo umoran:

– Moj prvi ljubavnik zvao se Cyril. Imala sam gotovo osamnaest godina, bilo je vruće na moru...

Uživala sam zamišljajući lice tog čovjeka. Imao bi iste sitne bore kao i moj otac. Netko pokuca na vrata. Hitro sam navukla pidžamu i doviknula: "Slobodno!" Anne, pažljivo je nosila šalicu:

-Mislila sam da bi vam prijalo malo kave... Ne osjećate se loše?

– Izvrsno – rekoh. – Sinoć sam, čini mi se, malo pretjerala.

– Kao svaki put kad izađemo... – Nasmije se. – Ali moram priznati da ste me zabavili... Večer se oteгла.

Više nisam mislila na sunce, pa čak ni na okus kave. Kad sam razgovarala s Annom, bila sam savršeno sabrana, sama za sebe nisam više postojala, a međutim, samo ona me je nagonila da razmišljam o sebi, da se ocjenjujem. Tjerala me je da živim napregnute i teške trenutke.

– Cécile, je li vam ugodno s ljudima kakvi su Webbovi ili Dupuis?

I ona je gledala kako se muha koprca po podu. Ja sam mislila da je muha sigurno ranjena. Anne je imala duge i teške trepavice, njoj nije bilo teško biti popustljiva.

– Zar nikad ne shvaćate koliko je njihov razgovor jednoličan i... kako bih rekla? ... težak. Te priče o ugovorima, djevojkama, zabavama, zar vam to nikad ne dosadi?

– Čujte – rekoh – deset godina sam provela u samostanu i premda se ovi ljudi ne vladaju dobro, to me još opčinjava.

Nisam se usudila dodati da mi se sviđa.

– Već dvije godine – reče ona... – Uostalom, nije to pitanje rasuđivanja, ni morala, to je pitanje osjetljivosti, šestog čula...

Ja ga sigurno nisam imala. Jasno sam osjećala da mi nešto u tom smislu nedostaje.

– Anne – naglo izustih – mislite li da sam inteligentna?

Nasmijala se, začuđena grubošću mog pitanja:

– Pa jasno! A zašto me to pitate?

– Kad bih bila glupa, vi biste mi isto odgovorili – uzdahnuh. – Često stvarate dojam kao da ste iznad mene...

– To je pitanje godina – odgovori mi. – Bilo bi vrlo loše kad ne bih bila malo sigurnija od vas. Utjecali biste na mene!

Tada prasne u smijeh. Osjećala sam se uvrijeđenom:

– To ne bi moralo biti loše.

– To bi bila katastrofa – reče ona.

I naglo prekine taj laki ton pa me pogleda ravno u oči. Bilo mi je neugodno, malo sam se pomakla. Ni danas se ne mogu naviknuti na tu maniju koju imaju neki ljudi da vas gledaju pravo u oči kad vam nešto govore ili da vam se unesu u lice kako bi bili sigurni da ih slušate. Loš proračun uostalom, jer u takvim slučajevima ja mislim samo o tome kako da pobjegnem, da se povučem, kažem “da, da”, premještam se s nogu i udvostručavam pokušaje da pobjegnem na drugi kraj prostorije; bijes me hvata pred njihovom upornošću, neobazrivošću, pred tim zahtjevima za isključivošću. Anne, na sreću, nije smatrala da me tako mora pridobiti, ograničila se na to da me netremice promatra, ali ipak mi je bilo teško zadržati onaj površni, lagani ton kojim sam se služila u razgovoru.

– Znate li kako završavaju ljudi poput Webba?

U sebi sam pomislila “i mog oca”.

– U potoku – veselo odgovorih.

– Dođu godine kad više nisu zavodljivi, ni “u formi”, kako se kaže. Ne mogu više ni piti, a još misle na žene; samo, tada ih moraju plaćati kako bi izbjegli usamljenost. Smiješni su, nesretni. To je trenutak koji odabiru da postanu

sentimentalni i da izražavaju zahtjeve... Vidjela sam ih mnogo koji su na taj način postali olupine.

– Jadni Webb! – rekoh.

Bila sam smetena. Takav kraj dakle prijeti mom ocu! Barem će mu prijetiti, ako se Anne ne zauzme za nj.

– Vi na to ne mislite – nastavi Anne sažaljivo se osmjehnuvši, zar ne? To je povlastica mladosti.

– Molim vas – rekoh – ne prebacujte mi moju mladost: njome se služim što je manje moguće; ne mislim da mi ona daje pravo na sve povlastice ili na sve isprike. Ne pridajem joj važnost.

– Čemu pridajete važnost? Svom miru, svojoj nezavisnosti?

Bojala sam se ovakvih razgovora, posebno s Annom.

– Ničemu – rekoh. – Znete da ni o čemu ne mislim.

– Idete mi malo na živce, vaš otac i vi. “Vi nikad ni o čemu ne mislite... vi niste sposobni za nešto više... vi ne znate...” Nalazite zadovoljstvo u tome?

– Ne nalazim. Ne volim i ne pokušavam voljeti sebe. Ima trenutaka kad me prisiljavate da otežavam sebi život, gotovo vas mrzim zbog toga.

Ona počne pjevušiti, zamišljeno; poznavala sam melodiju, ali nisam se sjećala kako se zove pjesma.

– Koja je to pjesma, Anne? Ide mi na živce...

– Ne znam. – Opet se smiješila, izgledala je malo potištenija. – Ostanite u postelji, odmarajte se, a ja ću nastaviti istraživati obiteljski intelekt.

"Naravno, pomislila sam, na mom ocu to je lako." Već

sam ga čula kako govori: “Ni na što ne mislim, jer vas volim, Anne.” Koliko god inteligentna da je, taj razlog joj je morao izgledati valjan. Opet sam legla, polako se ispružila i zagnjurila glavu u jastuk. Mnogo sam razmišljala, usprkos onome što sam rekla Anni. Ona u stvari dramatizira; za dvadeset i pet godina otac će biti ljubazni sjedokosi šezdesetgodišnjak, naginjat će malo whyskiju i poljepšanim uspomenama. Izlazit ćemo zajedno. Ja ću tada njemu pripovijedati o svojim avanturama, a on će me savjetovati. Tada opazih da sam isključila Annu iz te budućnosti; nisam mogla, nije mi uspijevalo da je tamo smjestim. U tom neurednom stanu, ponekad tužnom, ponekad punom cvijeća, bučnih prizora i stranih glasova, stalno zakrčenom kovčezima, nisam mogla zamisliti red, tišinu, sklad koje bi Anne kao najdragocjenije dobro posvuda unijela. Užasno sam se bojala da ću se smrtno dosađivati; iako sam se njenog utjecaja otkad sam stvarno i fizički voljela Cyrila, manje bojala. To me oslobodilo mnogih strahovanja. Ali iznad svega sam se bojala dosade, mira. Da bismo imali unutrašnji mir, mom ocu i meni bio je potreban vanjski nemir. Anne to nikada ne bi dopustila.

9.

Mnogo govorim o Anni i sebi, a malo o svom ocu. Ne zato što njegova uloga u ovoj priči ne bi bila najznačajnija, niti zato što mu ne pridajem pažnju. Nikad nikoga nisam voljela kao njega i od svih osjećaja koji su me ispunjali u to vrijeme, ljubav prema njemu bila je najsnažnija, najdublja i do nje sam najviše držala. Predobro ga poznajem i previše sam mu bliska, a da bi o njemu govorila. Pa ipak, iznad svega bih najprije trebala njega objasniti kako bi njihovo ponašanje izgledalo prihvatljivo. Nije bio ni isprazan ni sebičan čovjek. Ali bio je površan, neizlječivo površan. Ne mogu čak o njemu govoriti ni kao o čovjeku nesposobnom za dublje osjećaje, koliko kao o neodgovornom čovjeku. Ljubav koju je gajio prema meni nije se mogla smatrati površnom, a niti uobičajenom očinskom navikom. Mogao je patiti zbog mene više nego zbog bilo koga; zar i ja sama, onaj očaj koji me zahvatio jednog dana, nisam osjetila jedino zbog onog pokreta napuštanja, onog pogleda koji se okretao od mene?... Nikad mi nije pretpostavljao svoje avanture. Bilo je večeri kad je, da bi me otpratio kući, propuštao ono što bi Webb nazvao “vrlo dobra prilika”. Ali ne mogu zaniijekati da je, izuzimajući to, bio nepostojan, nepromišljen i sav predan svojim dragim užicima. Nije razmišljao. Svemu je pokušavao dati fiziološko objašnjenje koje je smatrao pametnim: “Smatraš da si grozna? Više spavaj, manje pij.” Isto je bilo i kad bi ponekad osjetio ludu želju za nekom ženom, nije mu

padalo na pamet ni da je suzbije, a ni da je možda rasplamti do nekog složenijeg osjećaja. Bio je materijalist, ali tankočutan, pun razumijevanja i, konačno, jako dobar.

Izjedala ga je žudnja za Elsom, ali ne koliko bi čovjek mogao pomisliti. Nije sebi govorio: “Prevarit ću Annu. To znači da je volim manje”, već “Kako je dosadna ta žudnja za Elsom! To se brzo mora riješiti ili ću imati teškoća s Annom.” K tomu, Annu je volio, divio joj se, ona mu je pružala nešto drugo od onih brojnih, lakoumnih i pomalo budalastih žena koje je posjećivao posljednjih godina. Ona je istodobno zadovoljavala njegovu taštinu, njegovu čulnost i osjećajnost, jer, ona ga je shvaćala, nudila mu je svoju inteligenciju i iskustvo koje je mogao uspoređivati sa svojim. Ali, da je bio svjestan ozbiljnosti njenih osjećaja prema njemu, nisam toliko sigurna! Izgledala mu je savršena ljubavnica, idealna majka za mene. Je li mislio i “savršena supruga” sa svim dužnostima koje to nosi u sebi? Ne vjerujem. Sigurna sam da je u Cyrilovim i Anninim očima, s osjećajnog stajališta, bio nenormalan kao i ja. To mu nije smetalo da vodi uzbudljiv život i da mu zato što ga je smatrao banalnim ne pokloni svoju vitalnost.

Nisam mislila na njega kad sam stvarala planove kako da izbacim Annu iz našeg života; znala sam da će se utješiti kao što se uvijek tješio: jedan prekid će ga manje stajati nego sređen život; pogađali su ga i izjedali samo navika i očekivano, kao uostalom i mene. On i ja smo pripadali istoj rasi; ponekad sam sebi govorila kako je to lijepa čista nomadska rasa, a ponekad sam je smatrala jednom i ishlapjelom rasom sladostrasnika.

Sad je patio, ili je barem bio ogorčen. Elsa je za nj

postala simbol prošlog života, mladosti, naročito njegove mladosti. Osjećala sam da umire od želje da kaže Anni: “Draga, ispričajte me za jedan dan; moram srediti račune s tom djevojkom i dokazati joj da nisam ; starkelja. Moram dokazati sebi da sam sit tog tijela da? bih se smirio.” Ali on joj to nije mogao reći; ne zato što je Anne bila ljubomorna ili utjelovljena krepost ili što se s njom o tome nije moglo raspravljati, već zato što je ona život s njim morala prihvatiti na ovim temeljima: da je prošlo vrijeme lakog razvrata, da on više nije golobradi dečko, već čovjek kojemu ona povjerava svoj život, i da se on, u skladu s time, mora ponašati, a ne biti jadnik i rob svojih strasti. Anni se to nije moglo predbacivati, bilo je to posve prirodno i zdravo, ali oca nije moglo spriječiti da želi Elsu. Da je malo-pomalo želi više nego išta drugo, da je udvostručeno želi, onako kako se žele zabranjene stvari.

Ja sam tada sve još mogla srediti. Dovoljno mi je bilo kazati Elsi da mu popusti i jedno popodne, pod bilo kakvim izgovorom, poći s Annom u Nicu ili negdje drugdje. Po povratku, oca bismo zatekle opuštenu i puna nove nježnosti prema zakonitoj ljubavi ili barem spremnog da to postane. Postojalo je još nešto što Anne nikako ne bi podnijela; da bude ljubavnica kao i sve druge: privremena. Kako su nam njeno dostojanstvo i samopoštovanje otežavali život!...

Ali ja nisam rekla Elsi da mu popusti, a ni Anni da sa mnom pođe u Nicu. Htjela sam da se ta žudnja u srcu mog oca razjari, da ga natjera da učini grešku. Nisam mogla podnositi prezir s kojim je Anne gledala na naš prošli život, to olako preziranje svega što je za mene i mog oca predstavljalo sreću. Nisam je htjela poniziti, već nagnati da

prihvati naš način života. Morala je doznati da ju je otac prevario i shvatiti to u svojoj pravoj vrijednosti, kao prolaznu isključivo tjelesnu zabavu, a ne kao napad na njenu osobnu vrijednost, na njeno dostojanstvo. Ako ona po svaku cijenu želi biti u pravu, onda i nama mora dopustiti da griješimo.

Ja sam se čak pretvarala da ne opažam očeve muke. Iznad svega je bilo važno da me ne posjeti, da me ne prisili da mu postanem ortak, da razgovaram s Elsom i udaljim Annu.

Morala sam se pretvarati da njegovu ljubav prema Anni kao i samu Annu smatram svetom. Moram priznati da mi to nije bilo teško. Pomisao da bi Annu mogao prevariti i uvrijediti ispunjala me strahom i nekim nejasnim divljenjem.

U očekivanju toga, provodili smo sretne dane: koristila sam se svakom prilikom da oca dražim Elsom. Annino lice nije me više ispunjavalo grižnjom savjesti. Ponekad sam zamišljala da će prihvatiti činjenicu i da ćemo s njom provoditi život koji će odgovarati i našem i njenom ukusu. S druge strane, često sam se sastajala s Cyrilom i potajno smo se voljeli. Miris borova, šum mora, dodir njegova tijela... Njega je počela mučiti savjest, uloga koju sam mu namijenila nimalo mu se nije svidjela, prihvatio ju je samo zato što je vjerovao da je potrebna našoj ljubavi. Sve to je zahtijevalo mnogo dvoličnosti, duševnog muka, a tako malo napora i laži! (I samo su me, već sam rekla, vlastiti postupci prisiljavali da osuđujem sebe samu.)

Brzo ću prijeći preko toga razdoblja, jer se bojim, da bi od silnog istraživanja, mogla upasti u uspomene koje satiru

mene samu.

Već je dovoljno da se sjetim Anninog sretnog smijeha, njene ljubaznosti sa mnom i odmah me nešto pogodi, osjetim niski udarac koji me zaboli, narogušim se protiv sebe same. Osjećam se tako blizu onome što nazivam nečistom savješću da jednostavno moram pribjeći pokretima: zapaliti cigaretu, staviti priču, telefonirati nekom prijatelju. I, malo-pomalo, počinjem misliti o drugim stvarima. Ali ne volim to, to što moram pribjeći zaboravu, spretnosti svog duha, umjesto da se sukobim. Ne volim to priznati, pa ni onda kad sam uvjeren da sam u pravu.

10.

Smiješno je kako sudbina, predstavljajući se, voli odabrati nedostojna i osrednja lica. Tog ljeta uzela je Elsinu lice. Vrlo lijepo, ili možda, bolje reći, privlačno lice. I smijeh joj je bio čudesan, otvoren, potpun, kao smijeh malo priglupih ljudi.

Odmah sam primijetila djelovanje tog smijeha na mog oca. Htjela sam da ga Elsa što više upotrebljava kad je trebalo da je "iznenadimo" s Cyrilom. Govorila sam joj: "Kad začujete da se otac i ja približavamo, ništa ne govorite, samo se smijte." Tada bih, slušajući taj smijeh, otkrila na licu svog oca trag bijesa. Moja režiserska uloga nije dopuštala da se i sama uzbuđujem. Nikada nisam promašila; jer kad bismo vidjeli Cyrila i Elsu zajedno, kako otvoreno pokazuju svoju nepostojeću, ali tako savršeno zamislivu vezu, otac i ja bismo zajedno probljedili, krv bi mi nestala s lica kao i njemu, odmamljena željom za posjedovanjem koja je gora od patnje. Cyril, Cyril nagnut nad Elsom... Ta slika mi je parala srce, a sama sam je zajedno s njim i Elsom namjestila ne shvaćajući njenu snagu. Riječi su lake, gipke; ali, kad bih ugledala obris Cyrilova lica, njegov potamnjeni i nježni potiljak nagnut nad Elsinim licem što se nudilo, ne znam što bih sve bila dala samo da toga nije bilo. Zaboravljala sam da sam to sama htjela.

Osim tih nesretnih događaja koji su ispunjavali naš svakodnevni život, postojalo je još povjerenje, nježnost – boli me kad upotrebljavam taj izraz – Annina sreća. Uistinu,

nikad je nisam vidjela tako blizu sreći, predanu nama, egoistima, tako daleku od naših silovitih želja i od mojih niskih malih podvala. A s time sam i računala: njena ravnodušnost, njen ponos instinktivno su je udaljili od svake taktike kojom bi se jače privezala uz mog oca i, u stvari, od svake druge koketerije osim želje da bude lijepa, pametna i nježna. Malo po malo, počelo me ispunjati ganuće prema njoj; ganuće je ugodan osjećaj i zanosi kao vojna glazba. To mi se ne bi smjelo zamjeriti.

Jednog lijepog jutra sobarica mi, vrlo uzbuđena, donese ovako sastavljenu Elsinu poruku: "Sve se sređuje, dođite!" Imala sam dojam da je katastrofa na pomolu: mrzim rasplete. Elsu sam srela na plaži, lice joj je pobjednički sjalo:

– Napokon sam, prije sat vremena, vidjela vašeg oca.

– Što vam je rekao?

– Rekao mi je da mu je beskrajno žao zbog onoga što se dogodilo; da se je ponio kao pravi prostak. A to je i istina... Ne?

Smatrala sam da treba potvrditi.

– Zatim me je obasuo komplimentima kako to samo on zna... Zna, onaj pomalo nehajni ton, vrlo tihi glas, kao da pati zbog onog što je učinio... onaj ton...

Prekinuh njeno uživanje u idili:

– Što je htio postići?

– Pa ništa!... Da, na kraju me je pozvao na čaj u selo, da mu pokažem kako nisam osvetoljubiva, da sam širokih pogleda, napredna, ne!

Očeve ideje o slobodoumnosti i naprednosti mladih

riđokosih žena ispunjale su me veseljem.

– Zašto se smijete? Da pođem tamo?

Trebala sam joj odgovoriti da me se to ne tiče. Zatim sam shvatila da me ona smatra odgovornom za uspjeh pothvata. S pravom ili ne, naljutila sam se.

Osjećala sam da sam u stupici:

– Ne znam, Elsa, to od vas zavisi; ne pitajte me uvijek što morate učiniti, izgledat će kao da vas ja guram da...

– A tko bi drugi – reče – zahvaljujući vama, vidite...

Njen zadivljeni glas odjednom me preplašio.

– Idite, ako hoćete, ali, zaklinjem vas, ne govorite mi više o tome!

– Ali... Ali svakako ga treba osloboditi od te žene... Cécile!

Pobjegla sam. Neka otac čini što ga je volja, neka se Anne sama snalazi! Uostalom, imala sam sastanak s Cyrilom. Činilo mi se da me jedino ljubav može osloboditi od iscrpljujućeg straha koji sam osjećala.

Cyril me bez riječi obgrlio i odveo. Uza nj je sve postalo lako, puno snage, užitka. Nešto kasnije, opružena pored njega, uz njegove znojem orošene potamnjele grudi, i sama iscrpljena kao brodolomac, rekoh mu da se sama sebi gadim. Rekla sam mu to smijući se, jer, mislila sam o tome, ali bez patnje, s nekom ugodnom pomirenošću. Nije me shvatio ozbiljno.

– Nije važno. Toliko te volim da ću te natjerati da misliš kao i ja. Volim te, jako te volim...

Ritam te rečenice progonio me za vrijeme ručka:

“Volim te, jako te volim.” I zato se, usprkos svim mojim naporima, ne sjećam više dobro tog ručka. Anne je na sebi imala haljinu blijede ljubičaste boje, kao sjenke ispod njenih očiju, kao same oči. Otac se, naizgled opušten, smijao: situacija se razvijala kako je želio. Na kraju ručka najavio je da popodne mora u selo da kupi nešto. Osmjehnula sam se u sebi. Bila sam umorna, predana sudbini. Obuzimala me jedna jedina želja: da se okupam.

U četiri sata sišla sam na plažu. Na terasi sam zatekla oca kako se sprema da ode u selo; ništa mu nisam rekla. Čak mu nisam preporučila ni da bude oprezan.

Voda je bila ugodna i topla. Anne nije došla, sigurno se bavila kolekcijom, crtala modele u sobi dok se otac zabavljao s Elsom. Nakon dva sata, kako me sunce više nije grijalo, vratila sam se na terasu, sjela u naslonjač, otvorila novine.

Tada se pojavila Anne; dolazila je iz šume. Trčala je, loše, nespretno, s laktovima uz tijelo. Odjednom sam stekla neugodan dojam da gledam staru damu kako trči, kako će pasti. Kao da me je grom pogodio: nestala je iza kuće, u garaži. Naglo sam shvatila, potrčala i sama, da je stignem.

Već je bila u kolima, palila je motor. Stigla sam trčeći i objesila se o vrata.

– Anne – rekoh – Anne, ne odlazite, to je greška, ja sam kriva, objasniti ću vam...

Nije me slušala, nije me gledala, sagnula se da oslobodi kočnicu:

– Anne, potrebni ste nam!

Tada se uspravila, lice joj je bilo izobličeno. Plakala je.

U tom trenu shvatila sam da sam napala živo i osjetljivo biće, a ne nestvarno i neranjivo. I ona je nekad morala biti djevojčica, zatim djevojka, pa žena. Imala je četrdeset godina, bila je sama, voljela je jednog čovjeka i nadala se da će s njim biti sretna deset godina, možda dvadeset... A ja... to lice, to lice je bilo moje djelo. Bila sam skamenjena, oslonjena na vrata, podrhtavala sam cijelim tijelom.

– Nitko vama nije potreban – prošapta – ni vama ni njemu.

Motor je radio, bila sam očajna, nije tako mogla otići:

– Oprostite mi, zaklinjem vas...

– Što da vam oprostim?

Suze su joj bez prestanka tekle niz lice. Ona kao da to nije osjećala, nije se micala:

– Jadno moja djevojčice!...

Sekundu kasnije njena ruka na mom licu, a onda je krenula. Vidjela sam kako kola nestaju iza kuće. Bila sam izgubljena, izbezumljena... Sve se dogodilo tako brzo! I to njeno lice, to lice...

Začula sam korake iza sebe: otac. Imao je vremena da skine tragove ruža s Elsinih usana, da otrese borove iglice s odijela. Okrenula sam se, bacila na nj:

– Gade, gade!

Počela sam jecati.

– Što se dogodilo? Je li Anne? Cécile, reci mi, Cécile...

11.

Našli smo se tek za večerom, oboje tjeskobni zbog te tako naglo ponovo zadobivene usamljenosti. Nikakvu glad nisam osjećala, on još manje. Oboje smo znali da je neophodno da nam se Anne vrati. Znala sam da neću dugo moći podnositi sjećanje na njeno potreseno lice prije odlaska, pomisao o njenoj patnji i svojoj odgovornosti. Već sam bila zaboravila svoje strpljive smicalice i tako dobro pripremljene planove. Bila sam potpuno izbačena iz ravnoteže, bez uzde u rukama, a isti osjećaj sam zamijetila i na očevu licu.

– Vjeruješ li – reče mi – da nas je za dugo napustila?

– Vjerojatno je otišla u Pariz – odgovorih.

– Pariz... – promrmlja otac zamišljeno.

– Možda je nikad više nećemo vidjeti...

Zbunjeno me je pogledao i preko stola uhvatio za ruku:

– Sigurno se strašno ljutiš na mene. Ne znam što me je obuzelo... Kad sam se s Elsom vraćao kroz šumu, ona... No, zagrlio sam je i Anne je baš u tome trenutku morala naići i...

Nisam ga slušala. Likovi Else i oca zagrljeni u sjenci borova izgledali su mi vodviljski i beznačajni, nisam ih vidjela. Jedina živa stvar, okrutno živa, toga dana bilo je Annino lice, njeno posljednje lice. Iz očeve kutije uzela sam cigaretu i zapalila je. Još nešto što Anne nije podnosila: da se puši za vrijeme jela. Osmjehnula sam se ocu:

– Vrlo dobro razumijem: nisi ti kriv... Trenutak ludosti,

kako se kaže. Ali Anne nam mora oprostiti, to jest, mora “ti” oprostiti.

– Što da radimo? – reče.

Izgledao je loše, bilo mi ga je žao, žalila sam i sebe; zašto nas je Anne tako ostavila, zašto nam je nanijela bol zbog jedne budalaštine, na kraju krajeva? Zar nije imala obaveza prema nama?

– Pisat ćemo joj – rekoh – i moliti je da nam oprost.

– Genijalna ideja.

Na kraju je našao način da se oslobodi mrtvila punog grižnje savjesti koje nas je puna tri sata držalo.

Ne dovršivši večeru, spremili smo stolnjak i tanjure, otac je otišao po veliku lampu, pero, tintu i papir za pisma. Sjeli smo sučelice jedno drugom, gotovo smo se smiješili, toliko nam je zahvaljujući prizoru Annin povratak izgledao moguć. Vani, pred prozorom, nečujno je kružio slijepi miš. Otac se nagne nad stol i počne pisati.

Ne mogu a da se bez nepodnošljivog osjećaja poruge i okrutnosti ne sjetim pisama koja su kiptjela od plemenitih osjećaja što smo ih te večeri upućivali Anni. Oboje pod lampom, kao dva marljiva i nespretna školarca, u tišini smo radili na nedostižnom zadatku: “kako vratiti Annu”. Sačinili smo međutim dva svojevrsna remek-djela, puna dobrih isprika, nježnosti i kajanja. Kad smo dovršili, bila sam gotovo sigurna da im Anne neće moć odoljeti, da je pomirenje neizbježno. Pred očima mi je bio prizor opraštanja, pun srama i humora... Dogodit će se u Parizu, u našem salonu, Anne će ući i...

Zazvoni telefon. Bilo je deset sati. Pogledali smo se

začuđeno, zatim puni nade: to je Anne, telefonira da nam oprašta, da se vraća. Otac pojuri prema aparatu, radosnim glasom vikne “Halo”.

Poslije toga je gotovo nečujno samo odgovarao “da, da,! Gdje to? Da.” Tada sam i ja ustala. Strah me ispunjao. Pogledala sam, oca i njegovu ruku kojom je nesvjesno prešao preko lica. Na kraju je polako spustio slušalicu i pogledao me.

– Prometna nesreća – reče. – Na cesti za Estere. Trebalo je mnogo vremena da pronađu njenu adresu! Telefonirali su u Pariz i tamo su im dali naš broj telefona ovdje...

Govorio je nesvjesno, jednoličnim glasom, nisam se usuđivala prekinuti ga:

– Nesreća se dogodila na najopasnijem mjestu. Čini se da ih se tamo već mnogo dogodilo. Kola su se srušila s visine od pedeset metara. Bilo bi čudo da se spasila...

Ostatka noći sjećam se kao teške more. Cesta što je izranjala pod farovima automobila, očevo nepomično lice, vrata od klinike... Otac nije htio da je još jednom vidim. Sjedila sam u čekaonici, na klupi, promatrala litografiju što je predstavljala Veneciju. Ni na što nisam mislila. Jedna bolničarka mi je ispričala da je to od početka ljeta već šesta nesreća na tom mjestu. Otac se nije vraćao.

Tada mi padne na pamet kako se i po smrti – još jednom – Anne odvojila od nas. Da smo mi počinili samoubojstvo – pretpostavljajući da bismo za to imali hrabrosti – otac i ja bismo to učinili metkom u glavu, ostavivši objašnjenje koje bi zauvijek odgovornima trebalo

oduzeti mir i san. Ali Anne nam je poklonila veličanstven dar ostavljajući nam izvanrednu priliku da vjerujemo u nesretni slučaj. Dar koji smo mi, dovoljno slabi za to, brzo prihvatili. I uostalom, to što danas govorim o samoubojstvu, prilično je romantično. Može li se čovjek ubiti zbog stvorenja kakva smo otac i ja, stvorenja kojima nitko, ni živ ni mrtav, nije potreban. Uostalom, s ocem sam o tome uvijek pričala kao o nesretnom slučaju.

Kući smo se vratili sutradan oko tri popodne. Tamo su nas čekali Elsa i Cyril, sjedili su na stubama, sami.

Izgledali su nam kao dva bezbojna i zaboravljena lika: ni on no ona nisu poznavali Anne niti su je voljeli. Bili su tu, sa svojim malim ljubavnim pričama, koje su uljepšavale njihova ljepota i zbunjenost. Cyril mi pristupi i položi ruku na rame. Pogledala sam ga: nikad ga nisam voljela. Smatrala sam da je dobar i privlačan; voljela sam užitak koji mi je pružao; ali on mi nije bio potreban. Otići ću, ostaviti tu kuću, tog mladića i to ljeto. Sa mnom je bio otac, uhvatio me je za ruku i ušli smo u kuću.

U kući, Annina bluza, njeno cvijeće, soba, miris. Otac spusti kapke na prozorima, iz hladnjaka uzme bocu i dvije čaše. Jedini lijek koji nam je bio pri ruci. Naša pisma s isprikama još su ležala na stolu. Odgurnula sam ih rukom, odletjela su na pod. Otac, koji mi se u tom trenu približavao s punom čašom, oklijevao je malo, a onda ih je zaobišao. Sve to mi se učinilo simboličnim i neukusnim. Soba je bila u polutami, vidjela sam obris oca pred prozorom. More je udaralo o obalu.

12.

Pogreb u Parizu, po sunčanom danu, znatiželjna gomila, crnina. Otac i ja izrazili smo sućut starim Anninim roditeljima. Znatiželjno sam ih pogledala: sigurno bi jednom godišnje dolazili na čaj kod nas. Oca su svi gledali sa sažaljenjem: Webb je sigurno proširio vijest o vjenčanju. Vidjela sam Cyrila, čekao me je na izlazu iz groblja. Izbjegla sam ga. Mržnja koju sam osjećala prema njemu bila je potpuno neopravdana, ali nisam je mogla suzbiti... Ljudi oko nas sa sažaljenjem su govorili o glupom i groznom događaju pa, kako sam još uvijek prilično sumnjala da je smrt bila slučajna, to mi je bilo drago čuti.

U kolima, dok smo se vraćali, otac me uhvatio za ruku i stisnuo je u svoju. Pomislila sam: "Još samo mene imaš, ja samo tebe, sami smo i nesretni", i prvi put sam zaplakala. Te suze su bile prilično ugodne, nimalo nisu nalikovale na užasnu prazninu koju sam osjećala u čekaonici klinike pred litografijom Venecije. Otac mi je, bez riječi, slomljena lica, pružio rubac.

Cijeli mjesec živjeli smo kao udovac i sirotica, ručali smo zajedno, večerali zajedno, nismo izlazili. Ponekad smo malo govorili o Anni: "Sjećaš se, onog dana kad..." Govorili smo obazrivo, gledali u stranu, iz straha da jedno drugom ne nanesimo bol ili da jedno u drugom ne potaknemo nešto što bi nas dovelo do riječi koje se nikad ne bi mogle popraviti. Ta uzajamna pažnja i nježnost bile su nagrađene.

Uskoro smo o Anni mogli razgovarati prirodnim tonom, kao o dragom biću s kojim bismo bili sretni, ali koje je Bog pozvao k sebi. Pišem Bog umjesto slučaj; ali mi nismo vjerovali u Boga. Presretni već što u ovoj prilici vjerujemo u slučaj.

Zatim sam jednog dana, kod neke prijateljice, srela jednog njenog rođaka koji mi se svidio i kojem sam se ja svidjela. Mnogo sam izlazila s njim tijekom jednog tjedna, često i neoprezno, kako se to događa u počecima ljubavi, a otac je, nimalo stvoren za usamljenost, činio isto se nekom mladom ambicioznom ženom. Opet smo počeli s našim starim životom, koji smo uostalom i predvidjeli. Kad se otac i ja sastanemo, zajedno se smijemo, pričamo o našim osvajanjima. Otac vjerojatno jako sumnja da je moja veza s Philippeom platonske naravi, a ja vrlo dobro znam da ga njegova nova prijateljica jako mnogo stoji. Ali sretni smo. Zima se približavala kraju, nećemo unajmiti istu vilu, već drugu, u blizini Juan-les-Pinsa.

Samo, kad se nađem u krevetu, u zoru, samo s bukom automobila na pariškim ulicama, sjećanje me ponekad izda: vraća se ljeto i sve moje uspomene. Anne, Anne! Vrlo tiho i vrlo dugo ponavljam to ime u tami. Tada nešto u meni izroni što, sklopljenih očiju, dočekujem i nazivam: Dobar dan, tugo.